

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2011

Markéta Krausová

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

Bakalářská práce

Markéta Krausová

Postavení ženy ve společnosti období dynastie I

(Woman's Position in the Society during the Yi Dynasty)

Praha 2011

vedoucí práce: doc. PhDr. Miriam Löwensteinová, Ph.D

Poděkování

Ráda bych poděkovala doc. PhDr. Miriam Löwensteinové, Ph.D., a Mgr. Blance Ferblové, Ph.D., za jejich odborné vedení a cenné rady, které mi vždy s ochotou poskytly. Jejich připomínky mají velký podíl na tom, že jsem svou práci úspěšně dokončila. Mé nemalé díky patří také mé matce JUDr. Ivě Krausové, která mi velice pomohla s korekturou textu a byla mi velkou oporou po celou dobu. Dík patří všem korejským ženám, které mi byly obrovskou inspirací pro mou práci.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma **Postavení ženy ve společnosti období dynastie I** vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 13. 6. 2011

Podpis

Obsah

I. Úvod.....	6
II. Ideologické předpoklady pro postavení ženy.....	8
III. Postavení korejských žen v historickém sledu.....	10
IV. Manželské instituce.....	15
IV.1 Svatba a manželství.....	15
IV.1.1 Výběr partnera.....	15
IV.1.2 Sňatek.....	17
IV.1.2.1 Svatební obřad.....	18
IV.1.3 Manželství.....	22
IV.1.3.1 Adopce.....	24
IV.2 Rozvod.....	25
IV.3 Majetek a dědictví ve vztahu k věnu a případné smrti jednoho z manželů	29
V. Ženy a jejich role v rámci tradiční konfuciánské společnosti.....	31
V.1 Rozdělení žen.....	31
V.1.1 Srovnání postavení žen hlavních a vedlejších	32
V.2 Vdovy (과부).....	34
V.3 Ženy nízkého postavení.....	37
V.3.1 Kisäng (기생).....	38
V.3.2 Šamanky (무당).....	39
VI. Požadavky na ženy v období dynastie I.....	41
VI.1 Požadavky na správné chování.....	41
VI.1.1 Pan Čao.....	41
VI.1.2 Nü-t'ie – Příhovor k ženám.....	42
VI.1.3 Další knihy věnované ženám.....	49
VI.2 Požadavky na vzhled žen.....	50
VI.2.1 Fyzický vzhled.....	50
VI.2.2 Oblékání.....	53
VII. Závěr.....	58
VIII. Bibliografie.....	60
I. Příloha	
I.1. Korejská přísloví o ženách	
I.2. Obrazová příloha	

I. Úvod

Korejská žena je často přirovnávána ke květině, která stojí u cesty a čeká, až si ji někdo vybere, utrhne a odnese domů. Již toto přirovnání do jisté míry odráží tradiční postavení ženy v korejské společnosti a její roli v ní. K ženě jako takové je přiřazováno mnoho ekvivalentů jako země, měsíc, noc, liška, kočka, had, přičemž všechny mají společné jedno. Je to jejich podřízenost v rámci dané skupiny.

Tématem mé bakalářské práce je postavení ženy v období dynastie I, kdy bylo nejvýraznějším prvkem povýšení neokonfucianismu na státní doktrínu nově vzniklé dynastie I. S touto změnou šly ruku v ruce i změny ve stávající společnosti. Největší zásah do svých životů zaznamenaly právě ženy, a to zejména ženy z vyšších společenských vrstev, kterým věnuji největší pozornost. Nástup nové ideologie změnil jejich sociální postavení, jejich místo v rodině i v rámci celého rodu a jejich vazby na vnější svět. Diktát konfuciánské morálky dominoval společenské sféře a zasahoval do každodenního života všech obyvatel Korejského poloostrova.

Ve své práci jsem si dala za úkol popsat život korejských žen ve všech jejich tradičních rolích. V rolích dcery, manželky, snachy, matky, vdovy i jako ženy nízkého postavení. Na úplném začátku nastíním postavení žen v kontextu ideologického smýšlení dynastie I a postavení žen obecně, takové jaké bylo napříč korejskou historií. Od období Tří království až po přelomové království Čosŏn. Ráda bych dostatečně vykreslila pohled, který byl na ženy upírán skrze státní doktrínu dynastie I, neokonfucianismus, a vytyčila nejdůležitější milníky týkající se žen a počátku jejich nerovného postavení. V dalších kapitolách se budu věnovat nejdůležitějším ženským rolím, které jsem již zmínila výše. Chtěla bych popsat, co tyto role obnášely a jaká byla jejich úskalí a naopak výhody. Dále svou pozornost zaměřím na problematiku sňatku a následného manželství. Svatba je pro Korejce jednou z nejdůležitějších událostí, ne-li úplně nejdůležitější, a proto tomuto obřadu věnují nemálo času a finančních prostředků. Pokud se budu ve své práci zabývat manželstvím, nelze opomenout ani rozvod, který měl v korejské historii také své místo a byl za určitých podmínek povolen. Práci uzavírají kapitoly o vzhledu a chování korejských žen, na které byly ze strany korejské společnosti kladeny jednoznačné požadavky. Kapitola obsahující požadavky na chování korejských žen bude ještě obohacena zpracováním jedné z dochovaných příruček pro ženy, která se věnuje všem aspektům

ženského života. Do přílohy jsou zahrnuta přísloví o korejských ženách a obrázky doplňující mou práci.

Cílem této práce je zprostředkovat zajímavý náhled do života korejských žen formou, která bude srozumitelná i nekoreanistům a bude pro ně přínosem, stejně jako byla pro mě. Jsem si vědoma toho, že o korejských ženách by se dalo napsat mnohem a mnohem více, ale bohužel předepsaný rozsah bakalářské práce mi nedovoluje věnovat se této tematice hlouběji. Z toho důvodu bych se jí ráda zabírala během svého studia i nadále, například ve své diplomové práci.

V této práci čerpám převážně z cizojazyčných materiálů korejských a především anglických. Mimořádně důležité pro mě byly studie Martiny Deuchler, která je jednou z předních postav světové koreanistiky a její názory jdou pokaždé přes pramennou literaturu; takto pojala i korejskou genderovou tematiku. Problematika postavení korejských žen v období neokonfuciánské státní doktríny je v zahraniční literatuře velice kvalitně a rozsáhle zpracována, tudíž nenastal problém s nedostatkem zdrojů. Přestože autorů zabývajících se tímto tématem je mnoho, jejich názory se v mnoha ohledech liší. Důvodem může být jak rozdílná doba vzniku studií, tak osobní zaměření jednotlivých autorů.

V celé práci až na výjimky používám standardní českou vědeckou transkripci.

II. Ideologické předpoklady pro postavení ženy

Korea se s konfucianismem začala seznamovat zhruba ve 4. století n. l., kdy hrál poměrně důležitou roli ve státech Päkče (백제) a Kogurjō (고구려).¹ Jeho hlavní éra se ale započala až se vznikem nové dynastie I. Konfucianismus do té doby koexistoval společně s buddhismem a šamanismem a byl s ním co do důležitosti v podstatě na stejné úrovni. V roce **1392** nastoupila na trůn dynastie I² a prohlásila neokonfucianismus³ za svou státní ideologii. Neokonfucianismus se zaměřil především na přeměnu dosavadní společnosti, kterou rozdělil do vrstev. Každá vrstva měla svá pravidla, která určovala úlohu a povinnosti příslušníků spadajících do této vrstvy, a díky tomu měla být společnost harmonická. Harmonie mezi lidmi je podle neokonfuciánů výsledkem správného chování a jednání jedince, kterého lze dosáhnout tak, že každý bude dodržovat jednoduchá pravidla a povinnosti, jež mu náleží. Každý jedinec zastává určité místo ve společnosti, v níž je zároveň někomu podřízený a někomu nadřízený. Bude-li každý jedinec jednat podle svého místa ve společnosti, pak nemůže dojít k nerovnováze. Dalším zájmem neokonfuciánů byla rodina, která byla považována za základní jednotku společnosti a právě ta prošla v období dynastie I mnoha proměnami. Rodina se stejně jako ostatní mezilidské vztahy měla řídit pěti lidskými vztahy (orjun, 오륜). **Pět základních vztahů** bylo definováno takto:

1. vztah otec – syn (blízkost, láska)
2. vztah manžel – manželka (rozdělení povinností)
3. vztah starší bratr – mladší bratr (pořádek, poslušnost)
4. vztah panovník – poddaný (spravedlnost, povinnost)
5. vztah mezi přáteli (důvěra).

Vztah výše postavených má být založen především na péči a radách poskytovaných mladším či níže postaveným. Naopak vztah níže postavených má být založen na respektu a oddanosti k výše postaveným. Tyto vztahy jsou hierarchické, jedinou výjimkou je zde vztah mezi

---

¹ Kogurjō (37 př. n. l.–668 n. l.), Päkče (19 př. n. l.–660 n. l.) a Silla (57 př. n. l.–668 n. l.) patřily do tzv. Tří království (Samguk, 삼국).

² Dynastie I, označovaná také jako království Čosön (1392–1910).

³ Neokonfucianismus vznikl rozvinutím konfucianismu a jeho obohacením o prvky jiných učení. Za nejvýraznějšího představitele tohoto myšlenkového proudu je považován čínský filozof Ču Si (1130–1200).

přáteli, kterého si konfuciáni velice cenili. Kromě pěti základních vztahů konfuciáni definovali dále také tzv. **tři pilíře** (samgang, 삼강)⁴, kterými jsou:

1. vládce – poddaný: loajalita
2. otec – syn: synovská oddanost
3. manžel – manželka: cudnost.

Převzetí a zavedení konfuciánské ideologie na počátku dynastie I trvale změnilo celou korejskou společnost. Ve středu těchto změn byla domácí sféra reprezentovaná ženami. Ženy jako takové zřídka stály za sociálními změnami, ale tyto změny často ovlivňovaly jejich život více nežli život mužů. Žena byla podle konfucianismu podřízena mužům a během celého života jim sloužila. Dokud byla svobodná, musela poslouchat svého otce. Po svatbě ve všem následovala svého muže a po jeho smrti se oddala svému synovi. Konfucianismus pohlíží na harmonii mezi mužem a ženou jako na kořen všech mezilidských vztahů. Podle kosmologických vztahů nebesa (jang) dominují zemi (jin) a s tím koresponduje i mužská nadřazenost vůči ženám. Tento hierarchický pořádek je důležitý pro správné fungování společnosti. Řád ale podle konfuciánů může fungovat pouze tehdy, jsou-li drženy lidské vášně pod kontrolou. V důsledku toho byly vytvořeny dvě rozdílné sféry příslušící každému pohlaví. Ženskou „vnitřní“ domácí sféru a mužskou „vnější“ veřejnou sféru.⁵ Jedině takto mohli zabránit společenskému chaosu, který by zákonitě následoval bez důsledného oddělení sfér a vymezení jejich povinností.

---

⁴ Jak je již řečeno v textu, pro všechny vrstvy byla postupně vytvářena pravidla, vymezující a specifikující jejich úlohu a povinnosti. Tato pravidla byla zjednodušena do základních – tři pilíře (samgang, 삼강), které poukazovaly na to, jaká vlastnost (ctnost) má hrát hlavní roli ve vztahu dvou lidí.

⁵ Na základě těchto dvou sfér byl rozdělen i tradiční konfuciánský dům. Vnitřní část obývaly ženy a vnější muži. Obyvatelé obou částí domu se mohli navštěvovat pouze v případě svolení patriarchy rodu.

III. Postavení korejských žen v historickém sledu

„Muž je uctíván, ženou se pohrdá.“ Pravděpodobně žádná jiná slova nemohou lépe charakterizovat postavení ženy v tradiční korejské společnosti⁶. Synové jsou preferováni oproti dcerám. Synové pokračují v udržování rodové linie, zatímco dcery jsou vychovávány „pro jiné“ a v okamžiku, kdy se provdají, nejsou již považovány za součást rodiny. Postavení ženy se vyvíjelo v průběhu trvání celé dynastie I a lze poznamenat, že bylo zcela odlišné na jejím počátku a na jejím konci.

Abychom ale byli schopni plně pochopit podřízené postavení žen v období Čosŏn (조선), je důležité se alespoň trochu seznámit s postavením žen napříč korejskými dějinami. O nejstarších korejských dějinách toho není moc známo, zvláště z toho důvodu, že korejská historiografie byla buď ztracena, nebo později předělána. Z toho mála, co se nám dochovalo, je patrné, že už od počátku korejských dějin byli muži ti, co vládli. V poslední době se občas objevuje tvrzení, že v Koreji byl původně matriarchát, pro to ale není dostatek důkazů.⁷ Co se týče pozdější doby, doby Tří království, pozdější Sjednocené Silly⁸ a Korjŏ⁹, většina dochovaných spisů svědčí o statutární rovnosti pohlaví. Tato rovnost se ale v každém státě uplatňovala jiným způsobem. Ve státě Kogurjŏ se pohlaví mohla volně stýkat a sňatky byly povoleny až po souhlasu obou zúčastněných. „Postavení ženy záleželo na postavení jejího otce, manžela nebo syna.“¹⁰ Tato volnost ale způsobila, že se z mnoha stran začala ozývat kritika. Stížnosti na volné mravy korejských žen však nepřicházely pouze z korejské strany, pohoršení vzbuzovaly i u strany čínské. Kritiku můžeme nalézt u autora pozdní historie státu Han. „Lidé království Kogurjŏ jsou příliš shovívaví, ženy a muži spolu zpívají a tancují po nocích.“¹¹ Ve státě Silla měly ženy více práv a relativně vysoké postavení ve společnosti, kde byly akceptovány jako plnohodnotné členky společnosti. Silské ženy si také užívaly více práv v rámci rodiny a dědictví než ženy v Päkče a Kogurjŏ. V Sille a později ve Sjednocené Sille také můžeme najít jediné tři královny¹² korejské historie. Za doby Sjednocené Silly začaly hlouběji do společnosti pronikat konfuciánské ideály. Tím došlo k upevnění pozice muže

⁶ Tradiční korejskou společnost chápeme jako společnost, která přijala konfucianismus jak morálně, tak i politicky.

⁷ Blanka Knotková-Čapková a kol., *Obrazy ženství v náboženských kulturách*, str. 277.

⁸ Sjednocená Silla (668–936)

⁹ Korjŏ (936–1392)

¹⁰ Yung-Chung Kim, *Women of Korea. History from Ancient Times to 1945*, str. 37.

¹¹ Byun Won-Lim, *The Lives of Korean Women in History*, str. 19.

¹² Královna Sŏndŏk (vl. 632–647), Čindŏk (vl. 647–654), Činsŏng (vl. 887–897).

jakožto hlavy rodiny a ženy z vyšších vrstev společnosti byly svázány tzv. třemi poslušnostmi.¹³ V období Korjŏ muž dominoval ve veřejné sféře a žena převzala veškerou zodpovědnost za domácnost a výchovu dětí, zvláště pak dívek.¹⁴ Žena se také starala o rodinné finance a mohla se účastnit obřadů za předky.

Jak je patrné, ženy se v období před nástupem dynastie I těšily volnosti pohybu a jiným svobodám, které byly v pozdějším období nepřijatelné. To bylo také jedním z argumentů nově nastoupivších politiků. „V pozdním období království Korjŏ ženské chování dosáhlo morálního dna, podle konfuciánských standardů.“¹⁵ S nástupem neokonfucianismu jako státní ideologie státu Čosŏn nastal zásadní přelom. Největší změny se udály zhruba v polovině dynastie, kdy proběhlo dalekosáhlé zavedení konfuciánských praktik, a došlo tak ke konfucianizaci sociálního řádu. Jednou z nejmarkantnějších změn, které přechod na konfuciánskou společnost přinesl, bylo postupné omezování ženských práv. Změny byly patrné ve všech sférách lidského života. V oblasti dědictví byla předkonfuciánská doba charakteristická tím, že dcery stejně tak jako synové měly stejná dědická práva a povinnosti, tudíž bylo dědictví děleno rovným dílem. Pokud v rodině nebyli synové, pak dědily dcery. Ženy mohly vlastnit, kontrolovat, dávat a přijímat majetek. To se však výrazně změnilo s nástupem neokonfucianismu jako státní ideologie nové dynastie. Tím, že byla žena považována za člena manželovy rodiny, nedostávalo se jí žádného podílu na majetku jejího otce. I když neměl otec syna, raději než by odkázal majetek své dceři, adoptoval dědice, který byl pověřen vykonáváním obřadů za předky a dostal také veškerý majetek. Dcera byla zabezpečena ze strany manželovy rodiny.¹⁶

V předkonfuciánské době stejně tak jako v pozdější konfuciánské společnosti nebyla skutečnost, že měl muž více manželek, ničím výjimečným. Avšak oproti pozdější době nebyly ženy rozlišovány na hlavní a vedlejší. „Míti více než jednu ženu bylo možné, protože muž nemusel každou z nich podporovat¹⁷ a ženy často bydlely i nadále se svou původní rodinou nebo poté, co dosáhly věku 30 let, bydlely v oddělené domácnosti.“¹⁸

Další známkou konfuciánské společnosti v době dynastie I bylo odrazování vdov od nových sňatků. Protože byla vdova členem manželova rodu, její znovuprovdání představovalo řadu

¹³ Tři poslušnosti (samjong čido, 삼옹 지도) jsou poslušnosti, kterými je žena vázána ke třem nejdůležitějším mužům svého života, a to k otci, manželovi a později k synovi.

¹⁴ V této době neexistovaly žádné vzdělávací instituce pro dívky, a tak matky zastávaly roli učitelek. Učily dívky správnému chování, vaření, šití a starání se o domácnost.

¹⁵ Yung-Chung Kim, *Women of Korea. History from Ancient Times to 1945*, str. 83.

¹⁶ Podrobněji viz kapitola „Majetek a dědictví ve vztahu k věnu a případné smrti jednoho z manželů“.

¹⁷ Ženy díky možnosti dědit byly ekonomicky více nezávislé.

¹⁸ *The Legacy Lingers on – Korean Confucianism and the Erosion of Women's Rights*, str. 6.

problémů, především v souvislosti s dětmi. Jakmile je žena znovu provdána, stává se členem rodu nového manžela, zatímco její děti zůstávají členy rodu jejího bývalého manžela - jejich biologického otce. Ideál ctnostné vdovy, která se vyhnula veškerým myšlenkám na nový sňatek, se stal jednou z nejdůležitějších hodnot v dynastii I.

Před rokem **1392** se muži a ženy mohli bez větších obtíží stýkat. Tato svoboda byla zčásti převedena i na obřady uctívání předků. A tak přestože už většina rodin z vyšších kruhů přijala konfuciánské praktiky týkající se uctívání předků za své, byly přizpůsobeny době, ve které žili, tudíž se obřadů mohly zúčastnit také manželky a dcery. Tato relativní svoboda však skončila zároveň s nástupem nové dynastie. V prvních 20 letech ženy ztratily svobodu pohybu a jejich úplné podřízení se muži postupovalo ruku v ruce se vzrůstajícím vlivem konfucianismu.

Níže uvádím v chronologickém sledu nejvýznamnější mezníky, které měly vliv na postavení žen.

- **1392:** Ženy z vyšších vrstev společnosti nesměly být v kontaktu s chlapci poté, co dovršily věku 7 let.
- **1400:** Ženy se nesměly pohybovat venku v otevřených nosítkách¹⁹ a nesměly se pohybovat po ulicích během dne, protože sféra jejich působnosti nebyla veřejná sféra, ale sféra domáčí.
- **1404:** Ženám bylo zakázáno navštěvovat buddhistické chrámy.
- **1412:** Pokud žena vyšla ven, její obličej i tělo musely být zahaleny.²⁰
- **1413:** Ženy začaly být rozdělovány na hlavní a vedlejší. Vedlejší ženy nebyly uváděny do rodinné genealogie.
- **1427:** Ministerstvo obřadů se snažilo vynutit si souhlas, aby u obřadů směli být přítomni pouze synové, nikoliv dcery.
- **1431:** Ženám bylo zakázáno navštěvovat šamanské domy.
- **1437:** Bylo zpřísněno právo týkající se obřadů. Obřady tak od té doby směl vykonávat pouze nejstarší syn. Pouze v případě, že byl nejstarší syn neschopen tento obřad vykonat, mohl tuto povinnost převzít mladší syn nebo bratranec. Nikdy ale žena. V této době ještě řada rodin tento zákon ignorovala.

---

¹⁹ Viz Obrazová příloha.

²⁰ Viz Obrazová příloha.

- **1447:** Byly stanoveny první tresty za porušení nově vzniklých zákonů. Celá rodina mohla být potrestána za „přestupky“, kterých se žena dopustila. Žena obdržela sto ran za návštěvu buddhistického chrámu nebo za vycházku do hor.
- **1450:** Ženy byly odsunuty do vnitřní části domu.
- **1462:** Ženy nesměly jezdit na koních.
- **1471:** Nejstarší syn je oficiálně označen jako právoplatný dědic.
- **1554:** Ženám je jasně zakázána účast na obřadech pořádaných za předky. Starají se pouze o jídlo a obsluhu.
- **1555:** Královský edikt nařizuje uvěznit všechny, kdo se neřídí konfuciánskými zákony. Toto jasně ukazovalo, že ještě 150 let po převzetí vlády novou dynastií mnoho rodin dovolovalo ženám účast na obřadech.
- **1500–1600:** Ženy ztratily kontrolu nad svým majetkem a ztratily také právo dědit. Dědictví tak připadlo jejich manželovi, protože on je jako muž zodpovědný za vykonávání obřadů předkům.
- **1700:** Ženy postupně ztrácely veškerá vlastnická práva.
- **1750:** Do rodinných genealogií byli nejprve zapisováni synové a pak až dcery.
- **1800:** Rodinné genealogie a registry zaznamenávají dcery ne jménem, ale pouze jako dcera vdaná za muže X z klanu Y.²¹

Jak již bylo výše zmíněno, postavení žen na počátku a konci dynastie I bylo diametrálně odlišné, a proto pro přehlednost v pár bodech shrnu odlišnosti raného a poté pozdního Čosönu.

Raný Čosön (konec 14. stol.–17. stol.):

1. Korejská společnost ještě nebyla patrilineární.²²
2. Nebylo pravidlem, že by muži byli nadřazeni ženám. Jako příklad lze uvést, že potomci byli zaznamenáváni v pořadí, v jakém se narodili, jak v genealogiích, tak v dědičných dokumentech.
3. Dědictví bylo rovnoměrně rozděleno mezi všechny potomky. Ženy měly právo na majetek a mohly dávat i přijímat majetek stejně jako muži.

²¹ The Legacy Lingers on – Korean Confucianism and the Erosion of Women's Rights, str. 7–9.

²² Patrilinearita je takové uspořádání společnosti, kde se majetek dědí v otcovské linii.

4. Obřady za předky nebyly pouze zodpovědností mužských potomků. Dcery měly také zodpovědnost za obřady a vlastnily i půdu, kde se tyto obřady prováděly.
5. Adopce byla praktikována jen zřídka. Pokud se adopce uskutečnila, na konečném rozhodnutí se podílela i rodina ženy. Nebylo to pouze záležitostí členů manželovy rodiny.
6. Ženská linie byla stejně důležitá jako mužská.
7. Nové sňatky nebyly ničím neobvyklým. Předsudky nebo omezení, které se vztahovaly na znovuprovdané ženy a jejich potomky, byly v prvním století dynastie minimální, ale s postupem času se situaci zhoršovala.

Pozdní Čosŏn (17. stol. –počátek 20. stol.):

1. Společnost byla výrazně patrilineární.
2. Byla přijata ideologická nadřazenost mužů a podřízenost žen. V genealogii byli například uvedeni první synové a potom až dcery, nehledě na pořadí narození.
3. Pouze synové mohli dědit a nejstarší syn dědil největší část.
4. Během obřadů za předky byla důležitější linie staršího syna než synů ostatních.²³
5. Adopce byla způsobem, jak získat syna za účelem udržení rodové linie. Muž, který měl pouze dcery, byl považován za muže bez potomků. O záležitosti adopce rozhodovali zástupci mužské části rodiny.
6. Znovuprovdání se vdovám silně nedoporučovalo.

Proces konfucianizace dynastie I byl iniciován samotnými zakladateli dynastie na konci 14. století a v 15. století byla provedena kompletní konfucianizace vlády a byly započaty diskuse o změně sociálního řádu. To, co se zprvu jevilo jako dobrý záměr ohledně napravení společnosti, mělo za následek naprosté omezení práv žen. Rozdělení funkcí mezi mužem a ženou vedlo k „uvěznění“ žen do vnitřních částí domu a k jejich úplnému odtržení od vnější společnosti. Co bylo pro ženy dříve naprosto samozřejmé, bylo nyní pod hrozbou trestu přísně zakázáno, a pro korejské ženy se tak započalo období plné zákazů a omezení.

---

²³ Znamená to, že nejstarší syn odpovídal za vedení obřadů.

IV. Manželské instituce

IV.1 Svatba a manželství

IV.1.1 Výběr partnera

Sociální status byl hlavním ukazatelem politického a ekonomického vzestupu ve společnosti dynastie I, přičemž sňatek byl jedním ze způsobů, jak po společenském žebříčku stoupat či klesat. Tento fakt ze svatby činí ostře sledovanou událost a výběr vhodného partnera se stává ústředním zájmem celého rodu. V době, kdy začalo být uvažováno o sňatku některého z potomků, se uchýlili nejstarší členové rodu ke studiu genealogických knih potenciálních nevěst.²⁴ Ve výběru partnera hrálo roli několik kritérií. Jedním z hlavních kritérií bylo, aby sňatek neproběhl mezi pokrevními příbuznými²⁵, dvěma příslušníky navzájem příbuzných rodů nebo mezi lidmi se stejným příjmením. Navíc bylo během dynastie I zakázáno manželství mezi lidmi, kteří pocházeli ze stejného rodiště, i když se jejich příjmení lišila. „Člen rodiny Kim, jehož rodištěm byl Andong, a člen rodiny Kwōn, jehož rodištěm byl také Andong, mezi sebou nemohli uzavřít sňatek.“²⁶ Dalším kritériem při výběru partnera bylo postavení.²⁷ „Vládnoucí elita si chtěla udržet výsadní politickou moc a ekonomickou kontrolu v určité skupině. Tento postoj zakazoval sňatek s někým, kdo byl mimo tuto skupinu. Ačkoliv to nebylo výslovně uvedeno v žádném zákoně, silné povědomí o společenském postavení zakazovalo manželství s příslušníky nižších sociálních skupin, takže rodová endogamie byla hlavním faktorem při uzavírání manželství.“²⁸ Rozdíly existovaly ale i v rámci jednotlivých skupin. V každé sociální vrstvě existovali příslušníci, kteří byli ekonomičtější více či méně zaopatřeni. Ti pak uzavírali sňatky zase zvláště mezi sebou. Mezi kritéria pak patřilo také kritérium geografické. Protože velká část jangbanské populace žila na venkově, kde povětšinou dominoval jeden rod, vhodný partner musel být hledán mimo vesnici.

²⁴ Vhodné protějšky hledali pro své děti rodiče obou stran, ale přeci jen byla větší iniciativa ze strany rodin s chlapci, kterým šlo o pokračování rodu.

²⁵ Manželství s nevlastní dcerou, nevlastní sestrou, s manželčinou neteří nebo se sestrou zetě bylo považováno za cizoložství a bylo také tak trestáno. Pokud se muž oženil se svou tetou nebo s druhou ženou svého otce či dědečka, byl potrestán stětím hlavy. Pokud se oženil s vdovou po svém bratrovi, byl potrestán oběšením. Endogamní sňatky byly zakázány v roce 1461, zákaz spojení dvou lidí se stejným příjmením v roce 1699.

²⁶ Yung-Chung Kim, *Women of Korea. A History from Ancient Times to 1945*, str. 90.

²⁷ Byl zakázán sňatek mezi příslušníkem střední třídy a třídy čchōnmin. Zprvu byl zákaz omezen pouze na ženy, které si nemohly vzít za muže otroka, zatímco sňatek mezi mužem ze střední třídy a otrokyní nebyl protizákonný. Později však byl zákaz rozšířen na všechny sňatky mezi lidmi, kteří pocházeli z rozdílných vrstev společnosti.

²⁸ Martina Deuchler, *The Confucian Transformation of Korea*, str. 239.

Nezřídka se pak stávalo, že rody byly spolu spojeny více než jedním sňatkem, neboť nevěsta sloužila často jako dohazovačka mezi oběma rody. Kritériem pro uzavření sňatku se stával také věk. Právě stanovení věkové hranice bylo jedním ze zájmů neokonfuciánské společnosti a mělo zabránit zvyku tzv. raných sňatků, který převládal v zemi od dynastie Wang, Korjō.²⁹ Podle neokonfuciánů děti, které vstoupily do manželského svazku příliš brzy, si nebyly vědomy principu, že muž a žena jsou základem morálky. Nebyly proto dostatečně schopny plnit své role, a brzký sňatek pak znamenal neštěstí pro celý rod.³⁰ V této záležitosti byla v roce **1427** přijata ustanovení, která stanovila vhodný věk chlapců pro sňatek na období mezi 16. a 30. rokem jejich života a věk dívek mezi 14. a 20. rokem života. Bylo zvykem, že dívka byla vždy o pár let starší než chlapec, za kterého byla provdána.³¹ Odůvodnění pro tento zvyk vzešlo z čínské tradice. „Proč se muž může ženit ještě ve třiceti a žena jen ve dvaceti? Číslo jangu je liché a číslo jinu sudé. Proč se muž žení v pozdějším věku než žena? Cesta jangu je pomalá a cesta jinu rychlá. Ve věku třiceti muži tvrdnou šlachy a kosti a je připraven být otcem svých dětí. Ve dvaceti jsou tělo a svaly ženy plně vyvinuty a ona je připravena být matkou svých dětí. Společnou kombinací vytvářejí číslo padesát, korespondující s číslem Velké Expanze³², která plodí deset tisíc věcí.“³³ Ve skutečnosti však byly po dohodě mezi rodinami oddávány i mladší děti.

Všeobecně lze říci, že hledání vhodného partnera pro dcery bylo mnohem obtížnější. Zatímco muži stačil někdy jen patřičný původ a dobré vyhlídky do budoucnosti, žena musela přinést dobré jméno své rodiny, věno a osobní kvality.³⁴

Trochu jiná kritéria hrála roli při výběru partnerů pro královskou rodinu. Když byla vybírána choť pro mladého krále nebo korunního prince, byl po celé Koreji vydán zákaz vdavek mladých žen z jangbanské vrstvy. Tento zákaz měl umožnit, aby byla vybrána ta nejlepší kandidátka ze všech. Samozřejmě se ale netýkal dcer vdov, dívek z jiných než z jangbanských vrstev společnosti a samozřejmě ani dívek s příjmením I. Ne všechny rodiny tohoto zákazu dbaly a dodržovaly ho, neboť kromě jistých privilegií, které sňatek jejich dcery s členem královské rodiny přinesl, znamenal pro celou rodinu i spoustu nevýhod.³⁵ Jak byla vybírána

²⁹ Rané sňatky v království Korjō chránily neprovdané dívky, aby nebyly poslány k čínskému dvoru jako tribut.

³⁰ Martina Deuchler, *The Confucian Transformation of Korea*, str. 241.

³¹ Existovaly případy, ve kterých mohlo dojít k porušení této hranice a děti oddat dříve. Mohlo k tomu dojít, pokud byl jeden z rodičů nevyléčitelně nemocný nebo pokud byli rodiče starší padesáti let, což bylo považováno za vysoký věk. V těchto případech ale musel být se situací obeznámen místní úřad.

³² Číslo Velké Expanze se objevuje v knize *Proměn*, kde je označeno jako číslo 50.

³³ Martina Deuchler, *The Confucian Transformation of Korea*, str. 241.

³⁴ Miriam Löwensteinová, *Svatba v Koreji*, str. 7.

³⁵ Často se sama královna a s ní i všichni členové její původní rodiny stávali obětmi politických intrik. Proto existovala řada případů, kdy se dívky chovaly nevhodně a raději předstíraly šílenství, aby snáze unikly královskému sňatku.

vhodná kandidátka se můžeme přesvědčit i z tohoto úryvku. „Dvacátého osmého dne desátého měsíce jsem se zúčastnila výběru podruhé. Měla jsem strach a i mí rodiče, kterým nebylo dovoleno být při tom, si přáli, abych neprošla. Vstoupila jsem a pochopila, že je rozhodnuto, už z uctivého chování přítomných. Usadili mě zcela jinak než ostatní dívky. Zmocnily se mě rozpaky... Musela jsem pak nekonečně dlouho zůstat v síni Kjongčchun a až po obědě přišla jedna z dvorních dam, aby mi vzala míru na šaty. Nechtěla jsem se svléknout, nebrala však na mé přání ohledy. Bylo mi do pláče, ale ovládala jsem se, dokud jsem znovu neseděla v nosítkách. Všechno mě děsilo. Všimla jsem si, že nejedu v obvyklých palácových nosítkách, ale že mě doprovázejí služební v černých šatech. Když jsem se konečně vrátila domů, palankýn zamířil k bráně pro hosty. Už jsem k rodině nepatřila. Sám otec mi vyšel vstříc v dvorských šatech a uctivě otevřel dvířka nosítek. Nevěděla jsem, co mám dělat. Držela jsem se obou rodičů a bylo mi úzko. Matka se oblékla do svátečních šatů a na stole se poprvé objevil červený ubrus. Od té doby se mnou rodiče mluvili docela jinak, začali používat vyšší stupeň zdvořilosti a i starší členové mě oslovovali s úctou. Bylo to nepříjemné a smutné.“³⁶ Z výše uvedeného úryvku je patrné, že členové rodiny ani budoucí nevěsta nepohlíželi na sňatek se členem královské rodiny jako na šťastnou událost, ba naopak. Rodina pak raději volila níže postaveného partnera a dívky provdala, jak jen to bylo možné. Stejně postupy pak byly uplatňovány i při výběru manžela pro královskou dceru. Byl vydán zákaz sňatků chlapců od 12 do 15 let a během přísného výběrového řízení byl vybrán vhodný ženich a budoucí král.³⁷

IV.1.2 Sňatek

Sňatek až na výjimku královské rodiny byl domlouván otci snoubenců, ať už osobně nebo formou dopisů, pokud bydleli daleko od sebe. Samotný sňatek nelze chápat jako naplnění a zpečetění lásky snoubenců. Manželství bylo záležitostí obou rodů se silným právním, ekonomickým a politickým významem, přičemž jedním z hlavních cílů bylo zplodit mužské potomstvo, a zajistit tak kontinuitu rodu. Sňatek byl jedním z nejdůležitějších rituálů, a proto byl také velice nákladný. Dlouho před tím, než byl sňatek uzavřen, se započaly přípravy na zaplacení svatebních výdajů. Část majetku byla dána stranou jako „půda pro zvláštní závazky“ a příjem z tohoto vlastnictví financoval společenské povinnosti, jakou byla

---

³⁶ Vyprávění z dlouhé chvíle. Z korejštiny přeložila Miriam Löwensteinová, str. 73–74.

³⁷ Yung - Chung Kim, Women of Korea. A History from Ancient Times to 1945, str. 93.

i svatba.³⁸ Další možností byly společné pokladny, do kterých lidé podle svých možností přispívali a z nichž pak byly obřady financovány.³⁹ I přes tuto podporu existovalo mnoho rodin, kterým ekonomické důvody zabránily v tom, aby dívku provdaly. V důsledku toho byl na počátku dynastie schválen zákon, který dívčiny příbuzné přímo zavazoval k tomu, že ji ve vhodnou dobu opravdu provdají. Nedodržení tohoto zákona bylo samozřejmě potrestáno.

Za dynastie I bylo uváděno i mnoho důvodu, kvůli kterým muselo být uzavření manželství odloženo nebo zrušeno. Jedním z nejdůležitějších byla smrt jednoho z rodičů, blízkého příbuzného nebo člena královské rodiny. To bylo podpořeno ještě zákonem z roku 1404, kdy bylo ustanoveno, že během prvních sto dnů tříletého období smutku za rodiče nesmí být uzavřeno manželství.⁴⁰ Sňatky pak také nesměly proběhnout, jak již bylo zmíněno výše, během vybírání vhodných kandidátů pro následníka trůnu, královskou dceru nebo v době, kdy byly vybírány dívky, které budou poslány jako tribut do Číny. Zákaz uzavírání sňatků se vztahoval též na nedávno rozvedené, dvorní dámy⁴¹, které odešly od dvora, či na potomky lidí, kteří konali protistátní činnost. Mužům byl pak zakázán legální sňatek s druhou ženou. Toto pravidlo bylo vytvořeno, aby zachovalo rozdíly mezi postavením žen hlavních a vedlejších.

Pro dívky představovala svatba rituál přechodu od dětství, během něhož se jí dostávalo jen málo pozornosti, do dospělosti, během níž se stala plnohodnotným členem společnosti. Jediní, kteří zůstali svobodní, nebyli považováni za dospělé a svéprávné jedince. Panovala dokonce pověra, že kdo zemřel svobodný, stal se zlým duchem, a proto se na vesnicích konaly občas posmrtné svatební obřady, aby se spojily a upokojily duše zemřelých.

IV.1.2.1 Svatební obřad

Svatba v Koreji je od doby historické jedním z nejvýznamnějších rituálů, od středověku patří mezi tzv. Čtyři obřady (sarje, 사례), kterými jsou ještě zplnoletnění, pohřeb a uctívání předků.⁴² Svatební obřad byl jedním z mála obřadů, na které se nepovedlo aplikovat

---

³⁸ Martina Deuchler, *The Confucian Transformation of Korea*, str. 240.

³⁹ V Koreji existovaly spolky nejružnějšího zaměření (kje, 계). Ty pak sloužily jako společná pokladna, kam lidé přispívali podle toho, jak byli majetní, a v případě potřeby jim byly peníze vydány. Peníze sloužily na pohřby, svatby či zábavné programy.

⁴⁰ Ti, co toto nařízení porušili, byli obviněni z nevhodného chování a potrestáni.

⁴¹ Dvorní dámy podle práva patřily králi. Pokud s ním strávily noc, byly označeny červenou stužkou na zápěstí, kterou poté nosily až do své smrti.

⁴² Miriam Löwensteinová, *Svatba v Koreji*, str. 1.

konfuciánský model. Nicméně později přijal určité konfuciánské rysy, které zdůraznily hlavní části obřadu. Nešlo tak tedy o konfucianizaci původního korejského zvyku, ale spíše o zdomácnění určitých konfuciánských prvků. Problém nastal kvůli praktikování korejského zvyku, tzv. uxorilokálního manželství⁴³, které převládalo v období Korjŏ a přetrvávalo i na počátku nové dynastie. Konfuciáni požadovali převrácení korejského svatebního zvyku, tedy aby se nevěsta stěhovala do domu ženicha a stala se členem jeho rodiny. Dalším z požadavků ze strany konfuciánů bylo zbavení svatebních obřadů zbytečného luxusu.⁴⁴

Tradiční korejský svatební obřad se skládal ze tří částí:

1. zasnuby
2. představení divoké husy⁴⁵
3. vstup nevěsty do ženichova domu.

Co se týče částí, ze kterých se korejský svatební obřad skládal, lze zde nalézt další odlišnost oproti svatebnímu obřadu konfuciánskému. Ten tvořilo šest následujících částí:

1. nabídka sňatku
2. zasnuby
3. zaslání svatebních darů do domu nevěsty
4. setkání ženicha s nevěstou a uvedení nevěsty ženichem do jeho domu
5. představení nevěsty budoucímu tchánovi a tchýni
6. představení nevěsty ve svatyni předků.⁴⁶

Později byl přidán ještě sedmý krok, kterým bylo představení ženicha nevěstiným rodičům. Těchto šest částí během svatebního obřadu bylo dodržováno pouze u zákonných manželů.⁴⁷

---

⁴³ Zvyk, kdy se ženich po svatbě přesouvá do domu nevěsty.

⁴⁴ V roce 1394 bylo zakázáno během svatebních obřadů používat zlato, hedvábné látky a nefritové ornamenty. Toto omezení se týkalo i panovníka, který se musel zříci veškerého luxusního zboží a omezit svatební výdaje.

⁴⁵ Husa, často dřevěná replika, nahradila ostatní divoká zvířata, která měla být podle tradice poslána do domu nevěsty tři dny před obřadem. Dárek měl posílit manželské spojení.

⁴⁶ Části svatebního obřadu se mohou od sebe v některých bodech lišit podle toho, z jakého zdroje bylo čerpáno. Např. ve studii Svatby v Koreji autorky Miriam Löwensteinové lze nalézt následující části. „Jungnje – odeslat dary pro nevěstinu rodiče (honin), vyptat se na jméno nevěsty (munmjong), sdělit příznivé výsledky věštby (napkil), doručit peníze potřebné k svatbě (nappche), požádat o stanovení data sňatku (čchonggi), odvést si nevěstu (čchinjong).

⁴⁷ Martina Deuchler, *The Confucian Transformation of Korea*, str. 243–246.

Je velice obtížné popsat typický svatební obřad z dob dynastie I, protože obřady se lišily podle finančních možností rodin snoubenců i podle regionu. Postup, který uzavření sňatku předcházelo, lze popsat následovně. „Když chlapec dospěl do věku, kdy se mohl oženit, rodiče se začali poohlížet po vhodné nevěstě. Toto bylo vykonáno neformálně, pouze poslechem zpráv o talentovaných, krásných dívkách z vhodné sociální vrstvy. Osobní pohovory nebyly možné, ale aby si ověřili zprávy, které o dívkách kolovaly, většinou rodiče vyslali sluhu, který měl za úkol budoucí nevěstu obhlédnout. Hned jak byla vybrána vhodná kandidátka, byl stanoven prostředník (čungmä, 중매), aby zjistil vše o sociálním a ekonomickém původu potenciální nevěsty.“⁴⁸ Protože k domlouvání sňatků docházelo přes prostředníky nebo dohazovačky (mäpcha, 매파), rodiče dávali souhlas ke svatbě pouze na základě daného slova prostředníka a postavení rodiny budoucího zetě či snachy. Často se tedy stávalo, že byla jedna strana zaskočená ať už vzhledem či chováním strany druhé. To také dokládá následující úryvek. „Žila jangbanská rodina, která vychovávala dceru a neteř, které byly stejně staré. Po dlouhém a těžkém rozhodování se rodina konečně rozhodla provdat svou dceru za jednoho z mnoha mladých mužů, kteří jim byli představeni prostředníkem. Nicméně tři dny před svatbou se k jejich uším donesly klepy o tom, že jejich budoucí zeť není jenom ošklivý, ale je také hlupák. S tím, jak se svatební den blížil, neměl otec jinou volbu, než uskutečnit své plány. Po nekonečném přemýšlení se rozhodl oženit s nápadníkem svou neteř. Nicméně ženich, který se na svatbě objevil, se ukázal být jako chytrý a pohledný mladý muž. Protože jeho neteř byla už oblečená jako nevěsta, musel ji nechat projít svatebním obřadem. Po obřadu, jistý si, že ženich neměl čas si nevěstu pořádně prohlédnout, rychle vyměnil neteř za svou dceru a poslal ji, aby s ženichem strávila svatební noc. Přesně jak otec doufal, ženich se vrátil domů poté, co strávil podle zvyku tři dny v domě nevěstinych rodičů, bez mrknutí oka. Když se otec se zetěm sblížili, otec se mu jednoho dne svěřil s tím, co se stalo ve svatební den. Zprvu zaskočený zeť nakonec pravil: Pokud je to pravda, pak jsou obě ženy moje. Protože jsem se oženil s vaší neteří, tak je moje právoplatná žena, a protože jsem strávil svatební noc s vaší dcerou, pak je mojí milenkou. Nato se otec nezmohl ani na jediné slovo.“⁴⁹ Pokud byly výsledky prostředníkovy pátrání pozitivní, svatební mistři (honju, 혼유), kterými byli obvykle otcové budoucího páru, se shromáždili v mužské části domu ženicha, aby započali prvotní svatební vyjednávání (mjönjak, 면약).⁵⁰ Tímto byl zakončen první důležitý krok, který pozdější svatbě předcházelo.

⁴⁸ Martina Deuchler, *The Confucian Transformation of Korea*, str. 252.

⁴⁹ Byun Won-Lim, *The Lives of Korean Women in History*, str. 45–46.

⁵⁰ Martina Deuchler, *The Confucian Transformation of Korea*, str. 252.

Po výběru vhodného partnera se mohlo čekat ještě roky, než došlo ke skutečné svatbě, zvláště pokud byl pár na svatbu moc mladý. Následovala výměna dopisů mezi oběma domy, kde bylo upřesněno datum a místo svatby. Za důležité se považovaly také tzv. čtyři pilíře osudu (사주) – rok, měsíc, den a hodina narození, které člověka přesně charakterizovaly. Bylo proto nezbytné sadžu obou budoucích manželů porovnat, aby bylo jejich spojení šťastné. Pokud vše proběhlo řádně, jak má, přistoupilo se k první oficiální části obřadu, a to k zasnubám.⁵¹ Zásnuby potvrdily oficiální navázání vztahu mezi oběma snoubenci, došlo k výměně svatebních smluv a různých darů. Většina darů pak měla symbolizovat plodnost a budoucí spokojený život manželů.

Po výměně darů mohla uplynout i doba jednoho roku, než došlo k opravdovému svatebnímu obřadu, který se odehrál v domě nevěsty. Nevěsta si večer před obřadem měnila svůj účes na znamení budoucí změny svého postavení. Svatební obřad lze popsat následovně: „Po oznámení blížící se svatby svým předkům v chrámu přijel ženich na koni do vesnice, kde žila nevěsta. Byl doprovázen některými staršími blízkými příbuznými, otcem, strýcem, nebo dědečkem a služebnictvem, které neslo krabici se svatebními dary, pokud nebyly již poslány pár dní předem, a živou divokou husu. Poté, co byl ženich přivítán v domě nevěsty nevěstiny otcem, nejprve ukázal husu rodičům nevěsty a následně se ubíral k obřadnímu stolu, který byl umístěn ve stanu na dvorku hlavní části domu. Nevěsta, krásně a složitě oblečená a učesaná, byla vedena nejstarší důvěrníci na západní stranu stolu. Na tomto stole, který byl prostřen podle zvláštního pořádku, bylo speciálně připravené jídlo - vařená rýže, polévka z mořských řas, medový dort - a vhodné předměty jako bambus a borovicové větve, živé kuře, oříšky, sušený tomel a různé druhy sušených ryb, o kterých se věřilo, že mají dopomoci ke zplození syna. Nevěsta se nejprve čtyřikrát poklonila, pak ženich za asistence obřadníka se na odpověď také dvakrát uklonil. Vrcholem této ceremonie byla výměna svatební číše, která byla posílána tam a zpět mezi novomanžely za pomoci dvou sloužících. Po tomto byla nevěsta znovu zavedena do vnitřních komnat a ženich se svým doprovodem zakončil den nákladnou hostinou.“⁵² Během hostiny, která se konala po obřadu, byl ženich uveden do rodiny své ženy. Jednou ze zvláštností byl zvyk, kdy přátelé ženicha pověsili za kotníky hlavou dolů, bušili do něj a dělali si z něj legraci.⁵³ Občas z této „nevinné“ hry vznikaly rozbroje. Korejská svatba stejně jako i ostatní svatby byla završena svatební nocí.

⁵¹ Často se objevovaly debaty o tom, že zasnuby nebyly brány dostatečně vážně, a že je tudíž ženich či nevěsta mohou kdykoliv zrušit. Kvůli tomu byl nakonec ustanoven zákon, který potvrzoval, že výměna svatebních smluv a darů je nezvratným důkazem spojení dvou rodů a z ženy již činí de facto manželku. Pokud by v této době její budoucí manžel zemřel, byla by považována za vdovu a za dynastie I nesměla vstoupit do nového manželství.

⁵² Martina Deuchler, *The Confucian Transformation of Korea*, str. 255.

⁵³ Tento zvyk je jeden z nejstarších, datující se na počátek dynastie.

Podle zvyku „střežení svatební komnaty“, který se dochoval od nejstarších dob, se ženské příbuzné nevěsty shromáždily za dveřmi ložnice, kde radily novomanželům a nakukovaly přitom dovnitř. Shromáždění za dveřmi mělo údajně bránit i případnému útěku jednoho z novomanželů, popřípadě sebevraždě vyděšené dívky. Díky tomuto zvyku byli k sobě novomanželé během své první společné noci velice formální.

Ženich po svatbě setrval ještě tři dny v domě nevěsty⁵⁴, z kterého pak odjel zpět do rodného domu. Zpět domů odjel s nevěstou nebo v některých případech i sám. Pokud odjel sám, pak spolu novomanželé udržovali kontakt formou dopisů a občasných návštěv ze strany ženicha. Zpravidla mohl uběhnout rok i více, záleželo na věku manželů, než byl celý svatební obřad zakončen tím, že nevěsta vstoupila do domu ženicha. Tím pro ni započal nový život. Život, který vyžadoval trpělivost a sebeovládání. Konfucianismus od ženy na jedné straně požadoval poslušnost a submisivitu a na straně druhé očekával, že bude silná a zodpovědná.

IV.1.3 Manželství

„Manželství nebylo pro ženy pouze způsobem, jak uniknout samotě a získat svobodu, ale také jedinou cestou, jak získat společenské postavení a najít naplnění svého bytí.“⁵⁵ Ano, i takto lze chápat instituci manželskou, ale cesta k uznání byla dlouhá a ve většině případů značně trnitá. Ve skutečnosti se dívka svatbou dostala z rodného domu do prostředí, kde byla alespoň zpočátku vnímána jako outsider a její chování bylo svázáno řadou konfuciánských pravidel. Postavení dívky v rámci ženské části domu bylo do značné míry ovlivněno ostatními snachami v domácnosti. Pokud si dívka vzala nejstaršího syna, těšila se nejvyššímu postavení, neboť právě ona měla porodit pokračovatele rodu. V případě, že byla manželkou syna nejmladšího, věděla, že bude celý život podřízená. Žena nejstaršího syna měla také své rituální povinnosti, které ostatní ženy neměly. Postavení sice bylo privilegovanější než postavení ostatních manželek, ale její pravomoci nesahaly dále než pravomoci matky manžela – tchyně. Tchyně byla nejdůležitější osoba v životě mladé novomanželky, protože právě ona stála v rámci ženské části domu úplně nejvýše. Postavení ženy se měnilo tím, jak stárla, ale po dobu, kdy byla manželova matka schopna držet chod domácnosti pevně ve svých rukou, bylo vždy podřízené. A tak nekonfliktní vztahy s tchyní byly to, čeho se snažily dosáhnout všechny

⁵⁴ V království Kogurjō bylo zvykem, že k sňatku došlo až poté, co se páru narodilo první zdravé dítě. Tento zvyk byl za dynastie I modifikován v setrvání ženicha po dobu tří dnů v domě nevěsty, po kterých se oba novomanželé odebrali do domu ženichových rodičů.

⁵⁵ Byun Won-Lim, *The Lives of Korean Women in History*, str. 28.

ženy. Právě ale vztah s tchyní nebyl často ničím jednoduchým. Matka totiž po svatbě svého syna pohlížela na svou snachu jako na potenciální rivalku, která by mohla ovlivnit vztah mezi ní a jejím synem. Vztahy mezi ženami byly o to komplikovanější, že v ženské části domu vedle hlavních manželek žily ještě manželky vedlejší a ženské služebné. O tom, jak probíhal běžný den ženy z vyšších vrstev společnosti, se můžeme přesvědčit v následujícím úryvku. „Před rozedněním snacha vstala, omyla se a oblékla. Jednou týdně pro ni služebná v jejím pokoji připravila koupel. Na tvář si nanasla křídově bílý pudr a tělo potřela medově vonící toaletní vodou. V momentě, kdy slyšela, že se její tchyně chystá vstávat, šla do jejího pokoje, aby ji pozdravila hlubokou poklonou. Občas později opakovala poklonu ještě před svým tchánem. Mladá nevěsta byla povinna opakovat tyto obřadní poklony ráno a také večer nejméně tři roky po svatbě nebo do té doby, než porodila první dítě. Mohla se vzdálit z přítomnosti starších, pouze pokud jí k tomu byl udělen souhlas. Ačkoliv byla snídaně běžně servírována rodičům manžela služebnými, od snachy bylo očekáváno, že donese po jídle vodu k pití. V některých domácnostech musela snacha čekat na svou tchyni po každém jídle. Rozdílné generace spolu nesdílely jeden stůl. Snacha jedla poté sama nebo ve společnosti sobě rovných. Dlouhé dny byly stráveny vyšíváním a přípravou šatů pro manžela a jeho rodiče.⁵⁶ K povinnostem ženy po tom, co se již plně začlenila do chodu domácnosti, byla i výpomoc v kuchyni. Denní stereotyp dívek byl občas narušen hodinou klasické literatury nebo kaligrafie.

Oproti království Korjō, kde bylo soužití mezi pohlavími naprosto přirozené, za dynastie I byli muži a ženy od sebe separováni a scházet se mohli pouze po souhlasu nejstaršího muže v rodině.⁵⁷ V případě, kdy měli možnost se setkat, přítomnost starších jim nedala mnoho možností k hovoru. Nanejvýš dvakrát do měsíce byl vybrán šťastný den, kdy spolu manželé mohli strávit noc. To vše bylo ovšem možné až po souhlasu hlavy rodiny.⁵⁸ Manželé pak strávili společnou noc v mužské části domu nebo jim byl vyhrazen jeden pokoj v části ženské. Celkově byl okruh mužů, s kterými mohla žena přicházet do kontaktu, velmi úzký. Byl jím kromě jejího vlastního manžela a tchána manžel manželovy sestry, tedy její švagr, a manžel manželovy tety. Žena, která obývala vnitřní část domu, tak prakticky ztratila kontakt s vnějším světem.⁵⁹ Podívat se mimo zdi domu mohla až poté, co byla několik let vdaná, a pouze v nosítkách doprovázených služebnými.

---

⁵⁶ Martina Deuchler, *Virtues in Conflict*, str. 25.

⁵⁷ Z této separace vznikly specificky mužské a ženské druhy zábavy.

⁵⁸ V čele rodiny stál tradičně manželův otec, někdy i dědeček.

⁵⁹ I setkání s vlastní rodinou byla velice omezená. Kromě návštěvy po svatbě, jí každou další musela manželova rodina předem povolit a schválit. Výjimkou nebyla ani smrt biologických rodičů, kdy návštěvu musel i tak povolit patriarcha rodu.

Do té doby, než žena porodila mužského potomka, její místo v rámci rodiny bylo značně nejisté. Po porodu mužského potomka, byla naplněna její povinnost a mohla se těšit řadě privilegií. Obecně byla a je role matky v Koreji velice prestižní. „Projevovала se sice už po narození dítěte, ale podstatněji v době synovy dospělosti. Úcta Korejců k matkám je příkladná, nejde o předstírání ani o mravoučné historky. Vychází ze systému rodiny a přesunutí veškeré rodičovské péče na ženu. Muž se vzhledem ke svým vnějším rolím omezoval na vedení syna k úspěchu či ke zvládnutí rituálů, popřípadě na nepopulární rady, příkazy nebo sankce. Matka musela zvládnout ostatní, což ve svém důsledku způsobilo oboustrannou závislost.“⁶⁰ Žena mohla v některých případech dosáhnout i vedoucí role v rodině.⁶¹ Stalo se tak ale pouze v jediném případě, a to když její manžel zemřel. Pokud totiž v rodině nebyl dospělý syn, který by mohl zaujmout místo svého otce, žena se stala hlavou rodiny. Tento stav byl ale vždy pouze dočasný a trval do té doby, než některý ze synů dospěl a oženil se.

Ačkoliv bylo ženě upřeno právo zúčastnit se veřejného života, její role v rámci domácnosti byla neméně důležitá. Žena dohlížela na služebnictvo, vychovávala děti a hlavně držela ruku nad veškerými financemi domácnosti. Mohla se také nepřímou účastnit v politických záležitostech, a to prostřednictvím svého manžela. Obecně lze říci, že si žena během života v rodině svého manžela musela projít od nelehkých chvil, které ji na počátku sužovaly, až k zasloužené úctě a respektu, kterého se jí dostalo jako matky budoucího pokračovatele rodu.

IV.1.3.1 Adopce

Preference mužských potomků je pro Koreu velmi typická a alespoň jeden mužský potomek v rodině je a byl pokládán za nezbytnost. Konfucianismus zdůrazňuje povinnosti, které náležely nejstaršímu synovi. Ten musel zabezpečit své rodiče ve stáří a po jejich smrti vykonávat pamětní obřady. Nabízí se tedy otázka, co dělaly ženy v případech, kdy se jim nepodařilo zplodit se svým manželem syna.

V druhé polovině dynastie, v období intenzivní konfucianizme, se neplodné ženy nebo ženy, které porodily pouze holčičky, ocitly v nezáviděníhodné situaci. Tyto ženy byly často

⁶⁰ Miriam Löwensteinová, Svatba v Koreji, str. 19.

⁶¹ Žena ani v případech, kdy se stala hlavou rodiny, neměla žádnou funkci, pokud se týkalo obřadů za zemřelé předky. Toto právo se za dynastie I předávalo striktně pouze v mužské linii.

rozvedeny a poslány zpět ke své rodině. V konci období dynastie I však již ženy bez mužských potomků nebyly úplně bezbranné. Jejich největší ochranou byla instituce adopce. Adopce byla velice rozšířená v pozdějším období dynastie I a také na počátku 20. století. Je zjevné, že na konci tohoto období všichni, kdo mohli adoptovat syna, tak také udělali. Adoptovat si mohl pár pouze děti ze stejného rodu. Jen ve výjimečných případech se stávalo, že by byl syn adoptován zvnějšku, mimo okruh příbuzných.⁶² Tato záležitost se týkala širokého příbuzenstva: adoptivního otce, biologického otce a o této záležitosti rozhodovali starší. V případě adopce nebyl brán žádný zřetel na přání ženy – matky.⁶³ Součástí tohoto procesu byl samozřejmě také syn, který měl být adoptován. Průměrný věk synů byl mezi 20 a 30, což znamená, že v době adopce už dotyčný dávno nebyl dítě.

Proces adopce umožnil neplodným ženám nepřímo splnit svou povinnost mít syna, aby byla udržena rodová linie. Díky tomu byly často opomíjeny nepříjemné rozvody. Manželství spojilo dvě rodiny a dva rody mnohem více než dva jednotlivce. A tak jeho rozpad ovlivnil nejen muže a ženu, ale i celý zbytek rodiny. Adopce byla způsobem, jak dosáhnout zároveň dvou důležitých konfuciánských cílů: uchování manželského svazku a obstarání syna, který bude pokračovat v pamětních rituálech za zemřelé předky.

IV.2 Rozvod

Ačkoliv by se mohlo zdát, že rozvody se staly až výdobytkem nové doby, není to pravda. Naopak rozvody byly již před koncem 14. století běžně praktikovány. Oproti pozdější konfuciánské společnosti nebylo potřeba rozvod nikterak zdůvodňovat, a i ženy měly možnost odejít od muže, aniž by k tomu potřebovaly jeho souhlas. Navíc byl rozvod považován za zcela osobní věc a vláda neměla právo do něj zasahovat. Do konce 14. století nebyly rozvody vnímány v negativním světle a důvodem k rozvodu nebyly vždy nepřeklenutelné rozdíly mezi manžely nebo bezdětnost. Důvodem k rozvodu se často stávala touha po bohatství a lepším postavení

---

⁶² Yung-Chung Kim, *Women of Korea. A History from Ancient Times to 1945*, str. 101.

⁶³ Chun Shin-yong, *Legal System of Korea*, str. 83–117.

ve společnosti. Příklady z dřívějších dob vyzdvihují jako základ manželství porozumění, což bylo později velkým kontrastem k ideálům konfucianismu.⁶⁴

Po vzniku nové dynastie se začala situace ohledně rozvodů postupně měnit. Zatímco na počátku ještě přetrvávala volnost z období Korjŏ, nárůst rozvodů a snaha o obnovu zkažené společnosti vedla konfuciánské úředníky k bližšímu zájmu o tuto problematiku. To mělo za následek, že v pozdější době bylo zrušení manželského svazku značně obtížné a v mnoha případech téměř nemožné. Panoval všeobecný názor, že kombinace manželovy tolerance společně se smyslem pro povinnost, který měla mít každá žena, poskytla ideální základ pro manželskou harmonii. Pokud žena při plnění své role selhala, bylo manželovou povinností, aby ji vedl k nápravě a znovu nastolil klid ve své domácnosti.⁶⁵

Obecně se rozvodům za doby panování dynastie I snažilo zabránit, a pokud pro rozvod nebyl dostatečně pádný důvod, pak se cenzoři snažili rozhádané manžele znovu usmířit. Bylo velice obtížné určit, kdy má muž právo na rozvod a kdy ne, protože rodiny sepisovaly svatební smlouvy. Nebylo tedy možné vrátit ženu zpět do její původní rodiny bez udání důvodu. Pro usnadnění rozhodování v těchto případech existovalo sedm důvodů neboli přečinů (čchilčchul, 칠출), které opravňovaly muže k rozvodu⁶⁶. Těchto sedm důvodů bylo sepsáno v Knize obřadů a tvořily je:

1. neúcta k manželovým rodičům
2. neplodnost (neschopnost porodit mužského potomka)
3. cizoložství
4. krádež
5. přílišná žárlivost
6. vážná nemoc
7. upovídanost.

Muži ale tyto důvody často využívali k tomu, aby se zbavili nehodné manželky. Musely být tedy ustanoveny tzv. tři překážky (sampugo, 삼부고), které mohly ženu před potupným vyhnáním z manželova domu ochránit:

---

⁶⁴ Byun Won-Lim, *The Lives of Korean Women in History*, str. 94.

⁶⁵ Martina Deuchler, *The Confucian Transformation of Korea*, str. 273.

⁶⁶ Těchto sedm důvodů se nevztahovalo na členy královské rodiny.

1. pokud rodina příchodem ženy zbohatla
2. pokud se žena neměla kam vrátit
3. pokud žena držela smutek za své nebo za manželovy rodiče.

Tyto překážky se tak staly záchranným bodem pro všechny ženy, které měly být pod nespravedlivou záminkou rozvedeny. A tak dokonce i ženy, které neporodily žádného mužského potomka nebo byly obviněny z přílišné žárlivosti, občas unikly rozvodu, pokud splňovaly jednu z výše uvedených podmínek. Během dynastie I lze nalézt mnoho příkladů, kdy byly důvody pro rozvod nedostatečné a rozvod byl v důsledku toho anulován. „Vojenský úředník Pang Ku-dal se rozvedl se svou ženou pár dní po svatbě. Jeho argumentem bylo, že jeho žena nebyla v momentě svatby již panna, ale skutečným důvodem byla její obyčejnost. Vláda po tomto zjištění rozvod anulovala. Muž byl potrestán bičováním a trestem po dobu jednoho roku.“⁶⁷ Díky tomuto případu je patrné, že přestože ženy za dynastie I trpěly diskriminací, nebyly úplně zbaveny právní ochrany. V případech, že muž vyhnal svou manželku, aniž by k tomu měl pádný důvod nebo neměl-li oficiální povolení pro rozvod na základě kriminálního činu své ženy⁶⁸, byl podle trestního zákoníku potrestán osmdesáti ranami bambusovou tyčí. Tresty se dále lišily i podle postavení daného muže, který byl-li vysoce postavený, často přicházel o svůj úřad. I přesto ale existovalo mnoho případů, kdy muž vyhnal svou ženu bez uvedení jakéhokoliv důvodu. To dokládá i případ muže, který zklamaný vzhledem své ženy a jejím chudým věnem ji nařkl z cizoložství a vyhnal ji. Poté uzavřel druhý sňatek, který mu měl dopomoci k vysokému úřadu. Muž byl potrestán šedesáti ranami a jedním rokem nucených prací. Bylo mu také státem nařízeno, aby vzal svou ženu zpět.⁶⁹

Porušení sedmi výše zmíněných důvodů nemělo stejnou váhu. Poslední tři byly soudci často zamítnuty jako důvody nedostatečné a bylo v jejich případě zvoleno spíše urovnání vztahů mezi manžely. První čtyři byly mnohem závažnější a měly dalekosáhlejší důsledky, protože byly úzce spjaty se zájmy celého rodu a s porušením lidské morálky. Zrušení manželství, zvláště pak pokud se týká prvních dvou důvodů, nebylo už záležitostí pouze manželů. V případech, že manžel nebyl hlavou rodiny, chopili se rozhodování jeho rodiče a muž neměl na výběr nic jiného než uposlechnout jakýkoliv příkaz. „Nespokojení rodiče mohou přimět svého syna, aby vyhnal svou manželku, i když s ní dobře vychází. Rodiče, kteří chovají snachu

⁶⁷ Yung-Chung Kim, *Women of Korea. A History from Ancient Times to 1945*, str. 100.

⁶⁸ V případech, kdy žena svého muže napadla, mohl být muž rozveden soudní cestou.

⁶⁹ Sandra Mattielli, *Virtues in Conflict*, str. 37.

v lásce, mohou přimět syna, aby s ní žil, i když ji nemá rád.“⁷⁰ O značném vlivu manželských rodičů se můžeme přesvědčit i v následujícím případě. Otec manžela požadoval vyhnání své snachy z důvodu její neúcty k jeho osobě. Ukázalo se, že skutečným důvodem tchánovy nelibosti vůči snase bylo její špatné zacházení se služebnictvem, které způsobilo, že mnozí z nich utekli. Cenzoři žádali o usmíření manželů, ale král podpořil tvrzení tchána a souhlasil s rozvodem.⁷¹

Díky zmíněným příkladům je patrné, že aplikace sedmi důvodů pro nebo proti rozvodu záležela z velké části na interpretaci a na morálním postoji těch, kteří měli za úkol danou situaci posoudit. V četném množství případů se také názory cenzorů a panovníka na danou věc rozcházely a v takových případech to byl panovník, kdo měl konečné slovo. Ženy, co se rozvodu týče, neměly žádné slovo a snažily se rozvodům zabránit. Zabránit rozvodům se snažily zvláště ty ženy, které manželstvím získaly lepší společenské postavení, a proto se chovaly tak, aby svému muži ani jeho rodičům nezavdaly pro rozvod nejmenší záminku. Důvod nelibosti žen vůči rozvodu byl zcela pochopitelný. Žena se po rozvodu musela s hanbou vrátit do svého rodného domu a žít po celý zbytek života bez muže, neboť nový sňatek byl pro ni snad ještě větší hanbou než rozvod. Docházelo i k tomu, že ženu její rodina zpět nevzala,⁷² a v těchto případech se žena ocitla bez střechy nad hlavou a bez finančních prostředků, a musela tak svádět nelehký boj o svůj život.

Existovaly ale také ženy, které se chtěly rozvést na vlastní popud. Ženy v konfuciánské společnosti však neměly ideologické ani právní zázemí na to, aby mohly žádat o rozvod. Jakmile byly jednou provdané, neměly mnoho možností, jak se z manželského svazku vyprostit. Jedinou možnost skýtalo požádání o rozvod, které vzešlo od muže, avšak na naléhání jeho ženy. Jedna taková žena přinutila svého muže, aby jí poskytl psaný důkaz o tom, že ji vyhnal z domu, a poté se provdala za jiného muže. Ona i její nový manžel byli velice tvrdě potrestáni.⁷³

---

⁷⁰ Martina Deuchler, *The Confucian Transformation of Korea*, str. 275.

⁷¹ Sandra Mattielli, *Virtues in Conflict*, str. 36.

⁷² Žena se manželstvím stala členem manželské rodiny a přetrhala tak téměř veškeré kontakty se svou původní rodinou, a proto se občas stávalo, že rodina po rozvodu ženu odmítla přijmout zpět.

⁷³ Martina Deuchler, *The Confucian Transformation of Korea*, str. 276.

IV.3 Majetek a dědictví ve vztahu k věnu a případné smrti jednoho z manželů

V království Korjŏ a ani na počátku nové dynastie nedocházelo k diskriminaci žen, pokud šlo o majetek nebo dědictví. Jak synové, tak ale i dcery měli rovnocenné právo na dědictví po svých rodičích. V případech, kdy v rodině nebyl žádný mužský potomek, veškerý majetek dědila dcera.⁷⁴ Zaznamenány byly dokonce i případy, kdy otec odkázal téměř veškerý majetek dceři, a na syna zbyla z rodinného dědictví jen nepatrná část. Rovnost žen v oblasti dědictví byla podporována i zákony. Např. zákon z roku **1122** přichází s tím, že pokud po sobě zemřelý nezanechá poslední vůli, dědictví připadne nejstaršímu potomkovi bez ohledu na pohlaví.⁷⁵

Jak bylo zmíněno výše, situace ohledně dědictví zůstávala nezměnná i na počátku nové dynastie. Dokumenty časované před 17. stoletím jasně ukazují, že nehledě na počet dcer a synů v rodině, všichni dostanou stejnou část. Přelom nastal až v 17. století, kdy byla změna v dědických právech žen součástí ostatních sociálních změn ve státě. Na změnu postavení ženy jako dědičky měly zásadní vliv dvě tradice, které se začaly plně prosazovat za dob dynastie I:

1. Přenos veškerých povinností týkajících se obřadů na nejstaršího syna. Tomu se díky jeho plné účasti během obřadu dostala zvláštní část z dědictví. Oproti tomu dcery tím, jak ztrácely svou roli v obřadech, ztrácely postupně i právo na dědictví.⁷⁶

2. Rozšíření nového svatebního zvyku tzv. **pan-čchin-jŏng** (반친영), kdy se nevěsta stěhovala do domu ženicha. Dcery tradičně dědily stejný podíl půdy a majetku jako jejich bratři. Když se teď ale dcera stěhovala do domu svého muže, nemohla si odnést půdu. Navíc bylo zvykem, že pouze členové žijící ve stejné domácnosti mohou zdědit majetek, který zůstal po hlavě rodiny. Ženám tak měl být přidělen dědický podíl v podobě otroků, oblečení, pomůcek denní potřeby nebo výnos z rodinné půdy.

Zákony dynastie I sice stanovily společné vlastnictví, ale v praxi byla veškerá moc celé rodiny v rukou patriarchy rodu, a tak mohly ženy jen zřídka využít svého práva na společný

---

⁷⁴ Později byl v takovémto případě adoptován mužský dědic.

⁷⁵ Byun Won-Lim, *The Life of Korean Women in History*, str. 32.

⁷⁶ Protože se dcery nepřipojovaly k obřadům pořádaným za zemřelé předky, tak neměly žádný nárok na obřadní půdu nebo na majetek, který měl tyto ceremonie financovat.

majetek.⁷⁷ Vdaná žena mohla zdědit manželův majetek pouze v případě, kdy neexistoval mužský potomek, který by majetek po otci mohl zdědit. Tato situace, pokud k ní došlo, ale také neměla dlouhého trvání. V momentě, kdy byl adoptován mužský dědic, žena musela přenechat veškerý majetek po svém zemřelém muži jemu.⁷⁸ Co se týče dědictví po zemřelé ženě, byl rozdělen rovným dílem mezi její syny a dcery. Pokud byl jako právoplatný dědic označen syn vedlejší manželky, dostal malý podíl na dědictví i on. V případech, kdy po sobě žena nezanechala žádné potomstvo, dědil manžel.⁷⁹

Čím více se žena stávala členem rodiny svého manžela, tím intenzivněji rostl boj o dědictví, a to především mezi ženami, které muž měl. „Ženy byly vždy považovány za žárlivá stvoření a tento negativní charakterový rys byl činěn zodpovědným za časté neshody mezi hlavními a vedlejšími manželkami. Povýšením jedné ženy na hlavní manželku došlo k opomíjení ostatních žen v domácnosti a současně postavení jejich dětí jako dědiců bylo velmi sníženo.“⁸⁰

---

⁷⁷ Yung-Chung Kim, *Women of Korea. A History from Ancient Times to 1945*, str. 101–102.

⁷⁸ Martina Deuchler, *Virtues in Conflict*, str. 28.

⁷⁹ Na počátku dynastie o tento majetek muž přišel v momentě, kdy se znovu oženil. Majetek byl pak navrácen do rodného domu zemřelé. Později však byl tento zvyk upraven a majetek zůstal i po smrti ženy v jeho domě.

⁸⁰ Martina Deuchler, *The Confucian Transformation of Korea*, str. 222.

V. Ženy a jejich role v rámci tradiční konfuciánské společnosti

V.1 Rozdělení žen

Polygamie (čunghon, 중혼) byla v korejských dějinách rozšířená a také široce praktikovaná.⁸¹ První známky monogamie se sice objevovaly již v království Silla, kde bylo zvykem, že král měl pouze jedinou ženu – královnu, to se ale změnilo v 7. století, kdy začala být Silla ovlivňována svými sousedy, Kogurjō a Päkče. Později během království Korjō byly několikanásobné sňatky na denním pořádku, přičemž ženy nebyly žádným způsobem dále rozlišovány. Důkazem toho je i zakladatel království Kogurjō, král Čumong, o kterém se říká, že měl tři zákonné manželky – královny a k tomu ještě dvacet šest milenek.⁸² Právě polygamie a nerozlišenost jednotlivých manželek byly podle konfuciánů jedním z důvodů, které měly na svědomí zmatek a nepořádek v nové dynastii. Rozdělení žen pak mělo být rozhodujícím faktorem pro stabilizaci společnosti a šlo ruku v ruce s tzv. nápravou jmen (čchöngmjöng, 청명), která měla rozlišovat a definovat vztahy a společenské postavení. Zavádění této nové politiky ale nebylo ničím jednoduchým a samotný proces trval velice dlouho. Zpočátku se snažili neokonfuciánští zákonodárci hledat vzor v Číně. „Jak bylo praktikováno vyšší vrstvou ve feudální Číně, polygamie byla regulována dvěma pravidly: pokud se ženil muž z vyšší třídy, mohl si vybrat své ženy pouze z jedné rodiny a byl striktně zavázán k tomu, aby se s nimi oženil ve stejnou dobu a poté už se nemohl znovu oženit. Tato pravidla byla vytvořena, aby zajistila domácnostem bohatých stabilitu a klid, protože žárlivost nemohla vzniknout mezi ženami stejné společenské třídy a ze stejné rodiny. Tato pravidla také vylučovala rivalitu mezi urozenými rodinami zaměřením na manželský svazek vždy jen s jednou rodinou.“⁸³ Tento model se ale v korejské společnosti nepovedlo uplatnit. Podle situace v Číně chtěli tedy alespoň určit přesný počet žen, který může mít panovník, vyšší či nižší úředník. Konečný počet byl stanoven na devět žen pro urozeného s vazbou na královský dvůr, ministr nebo vysoký úředník směl mít jednu ženu a dvě konkubíny a běžný úředník jen jednu ženu a jednu konkubínu. Král mohl mít kromě královny ještě tři královské konkubíny a pět tzv. dam v očekávání. Tento počet byl později snížen pouze na jednu konkubínu a dvě

⁸¹ Jedním ze zvyků bylo, že muž po smrti svého bratra přijal jeho ženu za svou, tzv. levirát.

⁸² Bun Won-Lim, *The Lives of Korean Women in History*, str. 49–53.

⁸³ Martina Deuchler, *The Confucian Transformation of Korea*, str. 233.

dámy v očekávání.⁸⁴ O tom, že každý panovník bral na stanovená čísla odlišný zřetel, se lze jen domnívat. V prvním období nové dynastie bylo uváděno hned několik měřítek, podle kterých měly být ženy klasifikovány: pořadí sňatků, druh svatebního obřadu, doba, kterou muž strávil s jednotlivou ženou, původ ženy a občas i její vlastnosti.⁸⁵

V prvním období dynastie I tedy i nadále přetrvávala polygamie bez jasného rozlišení žen na hlavní a vedlejší. Časté byly i případy, kdy měl muž jednu ženu v hlavním městě a druhou na venkově. Muž si zpočátku mohl sám vybrat, která z jeho žen bude uznána jako hlavní manželka a zapsána tak do rodové genealogie. Ze strany vlády vzešel pouze jediný požadavek, a to, aby byla žena v momentě, kdy přijde do manželova domu, panna (šilljō, 실려). Přelomovým rokem se pak stal rok 1413, kdy byl vydán zákon, který zakazoval mužům, již měli už jednu zákonnou manželku, aby si pořídili další. Pokud tak muž i přesto učinil, musel se nezákonně nabyté manželky vzdát. Tento zákon však neplatil retrospektivně, a nevztahoval se tudíž na muže, kteří již před vydáním tohoto zákona měli několik žen. Ti pak své manželky většinou rozdělovali pouze na základě toho, v jakém pořadí přišly do jeho domu. S uvedením tohoto zákona vstoupila do života některých žen nerovnoprávnost, která vyústila v nenávistné boje ve vnitřních částech domu.

V.1.1 Srovnání postavení žen hlavních a vedlejších

Podle nově vzniklého zákona může být pouze jedna žena kvalifikována jako hlavní manželka (čchō, 처) a matka manželových právoplatných dědiců. Té se pak dostává privilegií jak sociálních, tak i ekonomických. Kterákoliv jiná žena, která vstoupí do manželova domu poté, co již uzavřel legitimní sňatek s jinou ženou, je považována vždy až za manželku vedlejší (čchōp, 첩).⁸⁶ Hlavní žena pak na rozdíl od ženy vedlejší byla vybírána podle přísných fyzických⁸⁷ i sociálních kritérií a byla ve většině případů jangbanského původu. Ženy vedlejší pak mohly vzejít z běžných vrstev společnosti (jangčchōp, 양첩), mohly se jimi stát dcery jiných vedlejších manželek, kisäng (기생) nebo otrokyně (čchōnčchōp, 천첩). Vedlejší ženou se občas stala i vdova, která by jinak bez svého zemřelého manžela jen těžko přežila. Žena

⁸⁴ Martina Deuchler, *The Confucian Transformation of Korea*, str. 232–236.

⁸⁵ Sandra Mattielli, *Virtues in Conflict*, str. 30–34.

⁸⁶ Sandra Mattelli, *Virtues in Conflict*, str. 30–34.

⁸⁷ Podrobněji viz kapitola „Požadavky na vzhled žen“.

jangbanského původu se mohla stát vedlejší manželkou jen ve výjimečných případech, a to když její rodina zchudla. Vedlejší žena postrádala společenský status ženy hlavní a její vztah s mužem se omezoval pouze na dobu jeho života. Nemohla nikdy zaujmout místo zákonné manželky. Naopak žena hlavní měla i po smrti svého muže v rodině své místo a jako vdova byla ze strany státu dostatečně zabezpečena. Lišil se také svatební obřad, pokud šlo o hlavní a vedlejší ženu. V případě, kdy si bral muž svou legitimní manželku, byly dodržovány veškeré tradice, zvyky a manželka přicházela do manželova domu za doprovodu potřebných rituálů. Když si však bral vedlejší manželku, většinou k žádnému obřadu nedocházelo.⁸⁸

Všechny ženy žily pod jednou střechou, což dávalo v mnoha případech vzniknout nepříjemným sporům. Ženy byly již odmala vychovávány v tom, že je pro muže zcela přirozené mít více než jednu ženu. Žena nesmí být žárlivá, neboť by to pro ni mohlo znamenat konec manželství.⁸⁹ Hlavní manželka měla za úkol udržovat v domácnosti klid. Spory nicméně ve většině případů pramenily z podřízeného postavení vedlejších žen a také rozdílný původ jednotlivých žen zde sehrál svou důležitou roli. Vedlejší žena se musela vyrovnávat s podřízenou úlohou a nejistým postavením v rámci domácnosti. Muž totiž mohl vedlejší ženu kdykoliv vyhnat ze svého domu, a to i bez udání pádného důvodu. Diskriminovány však nebyly pouze ženy, ale i jejich synové (čchöпча, 첩자). Ti byli považováni za nelegitimní a nikdy se tak nemohli stát právoplatnými dědici otcova majetku. Diskriminace synů vedlejších manželek ale nebyla vždy tak veliká. Na počátku dynastie, kdy nebylo rozdělení žen ještě striktně dáno a podpořeno zákonem, mohl se v některých případech stát právoplatným dědicem i syn vedlejší ženy, a to tehdy, když se muž nedočkal mužského potomka ze strany hlavní ženy. Tato situace ale netrvala dlouho a časem byla nahrazena alternativním řešením. Tím byla adopce. Synové vedlejších manželek byli znevýhodněni, i co se týkalo jejich budoucnosti. Byla jim totiž zamezena účast na úřednických zkouškách, které byly důležitým předpokladem pro jakoukoli vyšší funkci v tehdejší společnosti. O tom, jak tito synové těžce nesli své postavení, se můžeme přesvědčit i v příběhu O lupiči Hong Kil-tongovi. Zde je hlavní hrdina synem služebné a velice ho trápí, že se nemůže veřejně hlásit ke svému otci. „Jsem muž a není mi dáno dobrat se podstaty učení Konfuciova a Menciova. Lepší je učit se strategii a taktice! Vydat se na východ či na západ a získat zásluhy o vlast. Proslavit své jméno na deset tisíc let – to je pro opravdového muže. Jak to, že já mám být stále opuštěný, když mám otce i bratra! Jak to, že nesmím nazývat otce otcem a bratra bratrem, proč jim

⁸⁸ V případě, kdy si muž bral jako vedlejší manželku ženu ze střední vrstvy, proběhl jakýsi zjednodušený svatební obřad. Když si bral za vedlejší ženu kisäng nebo otrokyni, žádný obřad nebyl nutný.

⁸⁹ Žárlivost byla jedním ze sedmi důvodů, díky kterým se muž mohl beztrestně rozvést se svou ženou.

nemohu projevit své city?“⁹⁰ Vedlejší žena neměla nad svými dětmi ani žádné pravomoci. Ty měl až do své smrti jejich otec a poté ji přebírala hlavní manželka, která se stávala dočasnou hlavou rodiny. Co se týkalo majetku, vedlejší žena neměla právo na dědictví po zemřelém manželovi. Naopak, když zemřela ona, její majetek, v případě, že neprodila mužského potomka⁹¹, zdědil její manžel. Podřízené postavení vedlejší ženy se odráželo i ve smuteční tradici. „Musela držet smutek za svého manžela po dobu tří let, zatímco za ni samotnou byl držen smutek pouze po dobu tří měsíců, nebo vůbec, pokud byla bez mužských potomků. Musela držet smutek za manželova nejstaršího syna, kterého mu porodila hlavní manželka, po dobu tří let, zatímco smutek za jejího vlastního syna trval pouze jeden rok. Musela dodržovat smuteční obřady za hlavní manželku po dobu jednoho roku, ačkoliv hlavní manželka k ní v tomto ohledu neměla žádné povinnosti. Po její smrti za ni její syn držel smutek pouze po dobu jednoho roku a ne po tři roky, jak bylo zvykem u matek.“⁹²

V.2 Vdovy (과부)⁹³

„Manželství bylo záležitostí celého rodu, a pokud jde o ženu, neskončilo pro ni ani manželovou smrtí. Poté co její choť zemřel, přesunula se její plná pozornost na další generaci - jako matka se stala nejstarším členem domácnosti svého syna. Konfuciánská ideologie vyzdvihuje jako největší ženskou ctnost oddanost ženy jednomu muži a potažmo i jednomu rodu. Ženě tak byla obecně upřena možnost druhého sňatku.“⁹⁴

Již podle úvodního odstavce je patrné, jak bylo pohlíženo na nově uzavřené sňatky ze strany žen⁹⁵ v období dynastie I a také co bylo od ženy po smrti jejího manžela očekáváno. Tento názor se ale formoval po dlouhá staletí a před nástupem nové dynastie nebyl zdaleka tak jasně vymezen. Druhé sňatky v období Korjŏ byly hojně rozšířené a ve skutečnosti bylo velmi málo žen, které by po smrti svého manžela zůstaly samy, neboť to pro ně znamenalo nejen vést

---

⁹⁰ Ho Kjun, O lupiči Hong Kil-tongovi, přeložila Miriam Löwensteinová, str. 80–81.

⁹¹ Vedlejší žena neměla právo adoptovat syna.

⁹² Martina Deuchler, The Confucian Transformation of Korea, str. 270.

⁹³ Doslovný překlad slova kwabu (과부) je žena, která žije po manželově smrti sama.

⁹⁴ Sandra Mattielli, Virtues in Conflict, str. 37.

⁹⁵ Pro muže neexistoval žádný zákon, který by mu zakazoval se po smrti své manželky znovu oženit. Muž si mohl najít novou ženu poté, co uplynula tříletá doba smutku, nebo po roce, pokud nutně potřeboval potomky.

osamělý život, ale i nemalé existenční starosti. To dokládá i přísloví: „과부가 찬 밥에 굶는다. Vdova trpí tím, že jí jen studenou rýží.“⁹⁶

Přestože byl počet druhých sňatků v období Korjŏ veliký, už zde se objevují první zákony, které se snaží vdovy od dalšího sňatku odradit. První takovýto zákon se objevuje již v roce **1152** a obsahuje sankce proti potomkům znovu provdaných žen. Nicméně fakt, že v této době bylo u vlády několik vysoce postavených úředníků, jejichž matky byly již poněkoliště provdány, svědčí o tom, že zákony sice existovaly, ale nebyly nikterak striktně dodržovány. Další zákon ještě z doby Korjŏ vešel v platnost roku **1389** a mluví o tom, že by se ženy z vyšších kruhů společnosti neměly znovu vdávat. Jiným případem byly vdovy po vysokých úřednících. Ty mohly znovu vstoupit do manželství poté, co uplyne doba smutku. Celkově bylo tak mnohem obtížnější uzavřít druhé manželství pro ženy z vyšších tříd společnosti než pro ženy z obyčejných vrstev.

S příchodem nové dynastie se politika vůči vdovám změnila. Díky velkému počtu znovuprovdaných žen a obavám o kvalitu morálky ve městech se vláda rozhodla těmto sňatkům definitivně zabránit. Téma druhých, často i třetích sňatků se stalo častým námětem k různým diskuzím a vláda postupně přišla s několika opatřeními a zákony, které se vdov a jejich nově uzavřených sňatků přímo týkaly. V roce **1406** vláda oživila zákon z období Korjŏ, podle kterého měly být všechny třikrát a vícekrát provdané ženy zapisovány do tzv. Registru nemorálních žen (Čanjŏan, 자녀안). Ženám zde zapsaným byly také jako součást trestu odebrány čestné tituly. I přes tato opatření se, až na pár výjimek, vládě nepodařilo zamezit dalším sňatkům. Problém tedy přetrvával po celou první polovinu 15. století. Teprve až zákony z roku **1471** a **1477** přinesly výraznější změny. Obsahovaly především opatření, které zamezovalo potomkům dvakrát a vícekrát provdaných žen zúčastnit se státních úřednických zkoušek. Nezůstalo ale pouze u potomků, kteří byli následkem nově uzavřeného sňatku své matky připraveni o možnost dosáhnout vysokého společenského postavení. Aby vláda dodala nově vzniklému zákonu větší důraz, rozhodla se sankcionovat nejen potomky znovu provdané ženy, ale i její rodiče a nového manžela. Existovalo tedy mnoho případů, kdy celá rodina znovu provdané ženy pykala za její „přestupek“ a byla terčem veřejného posměchu. „V roce **1522** byl jistý úředník zbaven svého titulu poté, co své dceři, která se stala vdovou v již mladém věku, zajistil manželství.“⁹⁷

⁹⁶ Lze chápat ve smyslu, že žena se nemůže dobře a dostatečně najíst, neboť nemá nikoho, kdo by se o ni postaral.

⁹⁷ Byun Won-Lim, *The Lives of Korean Women in History*, str. 105.

V této době byly často vedeny diskuze o tom, že pro mladou vdovu, která nemá žádné potomky, je jedinou možností, jak uniknout z bídy, nový sňatek. Z toho důvodu byly povoleny nové sňatky ženám, které byly bez mužských potomků. Avšak takovéto sňatky musely proběhnout se souhlasem rodiny nevěsty. V roce **1485** vyšlo upravené vydání verze zákona z roku **1471**, které sankce proti potomkům „nehodných“ vdov ještě rozšířilo. Nesměli se tak ucházet o občanský či vojenský úřad a úřední zkoušky pro ně byly i nadále zapovězené. Kromě omezení a sankcí, které byly na znovu provdané ženy a jejich potomky uvalovány, se objevila ze strany konfuciánských zákonodárců i snaha, jak vdovy motivovat, aby upustily od dalšího sňatku a žily cudným životem. Hlavní manželce byla po smrti manžela přidělena část jeho půdy, aby se tak vyhnula chudobě, která většinu vdov sužovala. Příděl půdy se lišil podle toho, jestli svému muži porodila syna nebo ne. Pokud ano, získala vdova dvě třetiny z manželovy půdy. Pokud syna neměla, pak získala pouze třetinu jednu. Toto opatření ale bylo později po zestátnění půdy v roce **1466** zrušeno.⁹⁸ Jako další motivace pro ženy měly sloužit překlady čínských děl do korejského jazyka. Tyto příběhy líčily ctnostné a cudné ženy, které měly fungovat jako modelové příklady, jež měly ženy následovat.

Druhý sňatek nebyl oficiálně postaven mimo zákon, ale následky, které měl na potomky znovu provdané ženy, byly odstrašující natolik, že pro ženy bylo téměř nemožné pomýšlet na nové manželství. Mimo sankce, které byly na tyto ženy a jejich potomky uvaleny, se žena stala terčem kritiky a posměchu celého okolí. Vdovy si proto, raději než by riskovaly nové manželství, mnohdy pořídily milence.⁹⁹ Pokud se ale přece jen takové manželství vyskytlo, bylo uzavřeno v tichosti a bez speciálních svatebních obřadů. Šlo spíše o způsob jakési ekonomické podpory. Žena tímto sňatkem ztratila rodičovskou autoritu vůči svým potomkům a neměla žádný nárok na majetek zesnulého muže.

Nelze ale opomenout ženy, které zůstávaly svobodnými vdovami ze své vlastní vůle, neboť si osvojily konfuciánské hodnoty vyznávané společností dynastie I. Příklady oddaných vdov lze nalézt v Životopisech příkladných žen (Lie Nü Čuan). Spojuje je společná charakteristika, a to zachování celoživotní věrnosti jednomu muži. Příběhy žen obsažené v tomto díle ale nejsou historicky prokázané, a tak lze vyslovit domněnku, že mohly být záměrně zkreslené, aby podněcovaly i ostatní ženy v následování jejich příkladu. Nicméně i přesto zde předkládám jako příklad jeden z příběhů ctnostné vdovy, příběh vdovy z Čchen. Tato vdova přišla o manžela, když jí bylo šestnáct let. Manžel, dříve než odešel do války, ji zavázal přísahou – pokud se nevrátí, musí se postarat o jeho starou matku. Manžel nedlouho poté opravdu

⁹⁸ Sandra Mattielli, *Virtues in Conflict*, str. 38.

⁹⁹ Byun Won-Lim, *The Lives of Korean Women in History*, str. 108.

zahynul na válečném poli a oddaná manželka držela smutek a podle svého slibu věrně sloužila své tchyni. Po uplynutí tří let ji její rodina chtěla vzít zpět k sobě a posléze znovu provdat, neboť jim bylo líto tak mladé vdovy, která ani neměla děti. Oddaná manželka ovšem jejich snahy odmítla; když nátlak příbuzenstva neustával, prohlásila: „Nyní mi chcete nařídít opustit manželův dům a nestarat se o jeho starou matku. Tím by bylo jasné, že nejsem hodna svého muže, a jevílo by se, že se mi nedostává dceřiné oddanosti. Nebyt oddanou, být nevěrnou, a navíc postrádat poctivost, jak bych potom mohla žít? Z tohoto důvodu toužím zemřít vlastní rukou.“¹⁰⁰

Jak již bylo zmíněno výše, zákaz dalších sňatků se zpočátku týkal pouze žen z vyšších společenských kruhů. Mezi obyčejný lid byl pak rozšířen společně s větším pronikáním neokonfucianismu do menších měst a na vesnice. S rozšířením omezení mezi prostý lid došlo i ke vzniku zvláštního zvyku, tzv. „uneseného manželství“. „Podle tohoto zvyku vdovci nebo zchudlí staří mládenci unesli v noci vdovu a oženili se s ní, aniž by prošli tradičním svatebním obřadem. Za asistence několika pomocníků byla vdova v noci unesena a znásilněna. Tím bylo manželství stvrzeno. Takovéto manželství bylo státem a společností uznáno jako platné. Občas vznikaly spory mezi rodinou unesené vdovy a únosci, ale z velké části to byly samy rodiny vdovy, které tyto únosy zinscenovaly, neboť to byl jediný způsob, jak mohla být žena znovu bez hanby provdána.“¹⁰¹

V.3 Ženy nízkého postavení

Do této skupiny jsou řazeny ženy, jež se pohybovaly až na samém okraji společnosti a patřily do vrstvy zavrženíhodných (čchönmin, 천민). Jejich postavení jim paradoxně dávalo velkou řadu „výhod“. Oproti ženám z jangbanské nebo střední vrstvy, jejichž životy byly svázány řadou zákazů a povinností, se tyto ženy, které na společenském žebříčku stály úplně nejnižší, těšily svobodě pohybu a projevu. Důvodem bylo, že konfuciánské principy neplatily pro všechny, byly pouze pro jangbany a vládnoucí třídu. Na druhou stranu vykonávání jejich

---

¹⁰⁰ Veronika Donavan, *Ideál ženy ve starověké Číně* (Lie Nü Čuan), str. 34.

¹⁰¹ Yung-Chung Kim, *Women of Korea. A History from Ancient Times to 1945*, str. 99.

povolání jim nedovolovalo prožít plnohodnotný život. Do této vrstvy společnosti patří kisäng, šamanky, otrokyně¹⁰² a milenky¹⁰³. Věnovat se ale budu jen prvním dvěma skupinám.

V.3.1 Kisäng (기생)

V dnešní době je výraz kisäng většinou chápán jako označení pro ženu – prostitutku, nebo také jako ekvivalent k japonské gejšě. Role kisäng se postupně měnila - z žen, které byly talentované v mnoha směrech, až na obyčejné prostitutky. To, že kisäng nebyly ale jen pouhé prostitutky, se můžeme přesvědčit i v následujícím úryvku: „Kisäng v království Čosön byly pečlivě vybírány mezi mladými a krásnými otrokyněmi, které byly učeny tanci, zpěvu a hře na hudební nástroje. Aby byly kisäng dobře obeznámeny s konfuciánskou naukou, byly vzdělávány jak v klasických textech, tak v poezii, literatuře a konfucianismu obecně. Přestože bylo kisäng pohrdáno, protože nabízely své tělo mnoha mužům, dostalo se jim vzdělání rovnocenného těm, co se považovaly za elitu společnosti, děti z jangbanských rodin.“¹⁰⁴ První zmínky o těchto ženách se objevují už v období Tří království, ale zde nejsou ještě označovány jako kisäng. Tento systém byl pak plynule předáván po staletí až po dynastii I, kde se dostal do konfliktu s vládní doktrínou nové dynastie, neokonfucianismem.¹⁰⁵ V tomto období byly kisäng vnímány jako majetek vládních úřadů a účastnily se různých oslav a hostin pro pobavení mužů. S postupem času byly kisäng posílány i vojákům v pohraničních oblastech pro ukrácení dlouhé chvíle. I mezi kisäng existovaly rozdíly a obecně byly děleny do tří kategorií¹⁰⁶:

1. kisäng nejvyššího stupně, které se učily tancovat a zpívat. Byly nejvíce privilegovanou vrstvou mezi kisäng a sloužily tak pro pobavení těch nejvyšších úředníků. Do „důchodu“ však musely odcházet už ve třiceti letech;

¹⁰² Otrokyněmi se stávaly ženy a dcery mužů, kteří neplatili daně, byli odsouzeni z politických důvodů nebo revoltovali. Ženské otrokyně sloužily v kuchyních nebo jako osobní služky v některých domácnostech.

¹⁰³ Existence milenek je patrná už v 1. století v království Kogurjō, kde byly časté milenky v královských rodinách. Objevují se i případy, kdy se z milenky stala královna. Později nebyly milenky jen výsadou královských rodin, ale i rodin z vyšších vrstev společnosti. Pro muže nebyl problém pořídit si milenku, pokud k tomu měl dostatečné ekonomické prostředky.

¹⁰⁴ Byun Won-Lim, *The Lives of Korean Women in History*, str. 114.

¹⁰⁵ Od počátku dynastie I se objevovaly požadavky na zrušení systému kisäng, protože se dostával do konfliktu s konfuciánskou etikou. Nicméně ze strany státu nedošlo k žádnému výraznému omezení a systém kisäng přetrval až do konce dynastie I. Důvodem mohlo být i to, že kisäng měly výrazný vliv na rozhodování vládních úředníků.

¹⁰⁶ Ke konci dynastie I ve spojení s kolapsem třídního systému bylo toto dělení zrušeno a pojem kisäng byl používán pro všechny ženy, které sloužily k obveselení mužů.

2. kisäng na „částečný úvazek“. Tyto ženy bavily hosty na různých oslavách a provozovaly také prostituci¹⁰⁷;

3. prostitutky, které nesměly muže bavit ani zpěvem a ani tancem, jako to dělaly kisäng prvních dvou kategorií.¹⁰⁸

Kisäng oproti ostatním ženám nebyly omezovány konfuciánskými pravidly a nevztahoval se na ně zákaz pohybu mimo domov. Díky tomu se mohly účastnit státnických oslav, na kterých také provozovaly své řemeslo. Na rozdíl od ostatních žen také mohly projevovat svůj názor a rozvíjet svůj talent v různých oblastech. Nicméně idealizování života těchto žen je velmi klamné. Postavení kisäng bylo rozporuplné a tyto ženy byly v podstatě vydědenci společnosti, a v případě neposlušnosti si zasloužily i trest. Tresty to byly v mnoha případech velmi kruté, o čemž svědčí i příběh jedné kisäng, která poté, co odmítla splnit přání svého pána, byla bita do chodidel tak dlouho, dokud jí nebyly zlámány všechny prsty. V důsledku toho už nebyla nikdy schopna normální chůze.¹⁰⁹ Kisäng se také často stávaly hrdinkami různých příběhů, kde ztvárňovaly postavy jak záporné, tak kladné.

V.3.2 Šamanky (무당)

Od počátku se neokonfucianismus dostával do sporu s tradičními kulty nebo náboženstvími, které již v zemi existovaly po staletí, a to nejvýrazněji s buddhismem a šamanismem. Právě omezení vlivu šamanismu se stalo v období dynastie I důležitým tématem. Jedním z navržených řešení byla i izolace šamanů¹¹⁰ daleko od města, ale brzy bylo zjištěno, že ani to nemůže ohrozit dlouholetou tradici. Tradici, díky které byli obyvatelé zvyklí navštěvovat šamanky, kdykoliv měli zdravotní problémy nebo potřebovali vyložit svůj osud. V těchto případech se na ně obraceli i lidé vyznávající konfucianismus. Proti zákazu šamanů stály nejen důvody kulturní, ale i ekonomické.¹¹¹

¹⁰⁷ Řada kisäng se také živila jako zdravotní sestry, hudebnice nebo švadleny.

¹⁰⁸ Yung-Chung Kim, *Women of Korea. A History from Ancient Times to 1945*, str. 139–144.

¹⁰⁹ Byun Won-Lim, *The Lives of Korean Women in History*, str. 112–120.

¹¹⁰ Slovo šaman označuje osoby nadané mimořádnými duchovními silami, které jim umožňují působit jako prostředník mezi nadpřirozenými bytostmi a lidmi. Svých schopností pak mohou šamané využít ve prospěch druhých lidí, například při léčení různých nemocí. Objevuje se ale i řada šamanů, kteří svými schopnostmi lidem škodí. Šamankou se pak žena nestává dobrovolně. Své poslání buď dědí po své matce, nebo je „vyvolenou“. Každý šaman pak musí projít tzv. iniciační nemocí (신병체험).

¹¹¹ Již vláda království Korjŏ začlenila šamany do daňového systému, který vláda dynastie I ještě více systematizovala. Z šamanů se tak stali důležití daňoví poplatníci.

Od doby Korjŏ se z původního šamana (paksu, 박수) stala šamanka (mudang, 무당), která stála až na nejspodnější příčce společenského žebříčku. Šamanky byly dvojího druhu, a to šamanky státní a soukromé. Státní šamanky měly často přístup ke královskému dvoru a byly tak důležitými postavami ve společnosti. „Účastnily se všech šamanistických kultů, které se konaly u dvora nebo ve vládě. Dvůr posílal pro šamanky, když čelil politické krizi nebo přírodní katastrofě. Králové jako Tchädžong, Sedžong a Söngdžong, všichni zastánci konfucianismu, povolávali šamanky, když potřebovali přivolat déšť během období sucha. Pokud byl někdo v královské rodině nemocný, pak bylo ihned posláno pro šamanky. Občas též státní šamanky sloužily jakožto rádkyně u dvora. To jim dovoľovalo podílet se na vládních rozhodnutích nejvyšší důležitosti.“¹¹² Šamankám, kterým se podařilo získat si panovnickovu přízeň, se dostalo nejen řady poct a stálého místa u dvora, ale i nemalého finančního obnosu. Především v období Čosön byly šamanky využívány i k různým nečistým praktikám, jako bylo zneškodnění nepřítele nebo změna plodu v těle matky. Tyto šamanky se také často stávaly nepostradatelnými figurkami během různých královských intrik. Soukromé šamanky se pak především staraly o zdraví běžných občanů a věštily budoucnost. Žily a vdávaly se jen mezi sebou. I když se šamanka provdala za muže z jiné vrstvy, její děti podle tradice dědily její postavení.¹¹³

Šamanky měly v tradiční konfuciánské společnosti takovou míru nezávislosti, která nebyla pro ženy z ostatních vrstev společnosti v žádném případě možná.

---

¹¹² Yung-Chung Kim, *Women of Korea. A History from Ancient Times to 1945*, str. 130–131.

¹¹³ Vyskytují se ale i případy, kdy šamanka skrze své vysoké postavení u dvora získala pro svého syna vysoký post, jako tomu bylo v případě šamanky, která se těšila velké důvěře královny Min (1851–1895)

VI. Požadavky na ženy v období dynastie I

VI.1 Požadavky na správné chování

V období Čosön byl u žen mnohem více než na vzhled kladen důraz na správné chování. Nabízí se logicky otázka, co je to správné chování. Skromnost, pracovitost, čistota a služba rodičům, to byly hodnoty, které společnost u žen dynastie I hledala a požadovala. Ženské chování se odvíjelo především od její role ve společnosti, kde jí bylo jasně vymezeno místo. Rozdělení na ženské a mužské role, které začalo vymezením určitých kódů chování pro jednotlivá pohlaví, se vyvinulo do systematického sociálního řádu, kde žena obývala vnitřní část domu a muž vnější. To mělo za následek, že společně trávili jen velmi málo času a každá část domu si žila svým vlastním životem. „Muži a ženy nesmějí sedět vedle sebe ani věšet oblečení vedle sebe, neměli by sdílet stejný ručník nebo hřeben. To, co se děje venku, nemělo by být slyšet vevnitř, a to, co se děje vevnitř, nemělo by být slyšet ven.“¹¹⁴

Společnost tedy měla na ženy ohledně jejich chování jasné požadavky, ale musela jim je nějakým způsobem sdělit. Právě z toho důvodu začaly vznikat knihy věnované právě ženskému chování. Tyto knihy vznikaly i v Koreji, ale nejznámější příručkou ženského chování byl Příhovor k ženám čínské autorky Pan Čao. Tato kniha byla zásadním dílem, jehož vliv sahal po další staletí i mimo Čínu – do Japonska a Koreje.¹¹⁵

VI.1.1 Pan Čao

Nejznámější a také pravděpodobně první autorka příruček pro ženy byla Pan Čao, známá též jako Pan Ťi nebo Pan Chuej-pan (45–120 n. l.).¹¹⁶ Pan Čao byla velice proslulá a vzdělaná žena, žijící v období dynastie Chan,¹¹⁷ kdy se konfucianismus stal státní doktrínou stejně jako později neokonfucianismus v Koreji za dynastie I. Pocházela z uznávané rodiny blízké císařskému klanu. Její otec Pan Piao byl vysoký úředník a její starší bratr Pan Ku započal

¹¹⁴ Hea-sook Ro, *Korean Women and Culture*, str. 29.

¹¹⁵ *Obrazy ženství v náboženských kulturách*, str. 256

¹¹⁶ Říká se, že příručka pro ženy a dívky Pan Čao byla první publikovaná kniha etikety vůbec a je plně dochována v historii dynastie Chan, kterou údajně sama Pan Čao dokončila.

¹¹⁷ Dynastie Chan (206 př. n. l.–220 n. l.)

psaní historie dynastie Chan, kterou nedokončil, protože zemřel. Pan Čao byla ve svých 14 letech provdána za velmi uznávaného muže, který ale záhy zemřel, a tak jako správná ctnostná žena držela za svého zemřelého manžela několik let smutku. Po smrti svého bratra byla právě na jeho doporučení požádána samotným panovníkem, aby dokončila historii dynastie Chan. Pan Čao údajně splnila svou úlohu natolik dobře, že nebylo poznat, kde její bratr skončil a ona začala. Panovník ji poté zahrnul nejvyššími vyznamenáními a vyjadřoval jí svůj obdiv. Nařídil pak všem ženám v paláci, aby jí věnovaly patřičnou úctu, a samotnou Pan požádal, aby dívky učila. V této době, tedy kolem roku 106 n. l., vzniklo její nejvýznamnější dílo – Příhovor k ženám (Nü-t'ie).

Samotná Pan Čao se podle svých vlastních slov snažila samu sebe zdokonalit ve čtyřech ženských ctnostech.¹¹⁸ Snažila se také svědomitě následovat příkladu ctnostných žen čínského dávnověku. Pan Čao si zoufala nad tím, jak málo bylo žen, které by následovaly jejich příkladu. „Svědomitě jsem se snažila následovat příkladu devíti čestných žen a tří cudných. Je bolestné, jak dnešní ženy nejdou v jejich šlépějích. Kvůli tomu jsem vytvořila tuto knihu a přeji si, aby byla dochována pro blaho všech dívek a žen.“¹¹⁹

VI.1.2 Nü-t'ie – Příhovor k ženám

Nü-t'ie je první a nejznámější kniha obsažená v Nü-s'-šu.¹²⁰ Byla vysoce ceněná v celé zemi jakožto základní kámen ženského vzdělávání, poskytující dobře míněné rady k výchově neprovdaných dívek pro jejich budoucí role manželek a snach. Jak sama Pan Čao zdůraznila, tento spis napsala, aby poučila ženy, jak vycházet s manželovou rodinou. Neopomněla podotknout, s jakými obavami přistupovala po sňatku ke členům rodu, do kterého se přivdala. Obávala se, že by kvůli svému jednání a chování, jež by noví příbuzní mohli shledávat nevhodným, uvrhla hanbu na svého otce, matku a bratry, a že by nakonec mohla pošpinit jméno i svého manžela a jeho rodu. Tento ustavičný strach ji vedl k napsání příručky vycházející z těchto principů konfuciánského učení, vyzdvihujících hierarchické postavení

¹¹⁸ O čtyřech ženských ctnostech podrobněji viz kapitola „Správné ženské chování“.

¹¹⁹ S. L. Baldwin, *Instruction for Chinese Women and Girls*, nestr., dostupné na: www.mobileread.com/forums/showthread.php?t=76187.

¹²⁰ Nü-s'-šu jsou tzv. Čtyři knihy pro ženy a jsou považovány za standardní text pro ženské chování, který byl ženám nejen určen, ale byl jimi i částečně vytvořen. Tato kniha měla velký vliv a popularitu jakožto část vhodného způsobu vzdělávání pro ženy z vyšších tříd společnosti.

mužských a ženských členů společnosti a běžně přijímaných nejen mezi vzdělanou vládnoucí vrstvou, v níž Pan Čao žila.¹²¹

Kniha se skládá z předmluvy a sedmi kapitol, jejichž názvy jsou:

1. Pokora a skromnost
2. Manžel a manželka
3. Respekt a tolerance
4. Správné ženské chování
5. Soustředění mysli/srdce na jednoho muže
6. Ohýbání¹²² a následování¹²³
7. Harmonie ve vztahu se švagry a švagrovými.

V předmluvě Pan Čao vyjadřuje vděk za to, že se jí skrze laskavost jejího učeného otce a kultivovanost její matky dostalo dobrého vzdělání, stejně tak jako poučení o správném chování.

1. Pokora a skromnost

V první kapitole se Pan Čao zaměřuje na nejdůležitější vlastnosti správné konfuciánské ženy a také na to, jak by se měla chovat. Hned v úvodu nás seznamuje s postavením ženy a s pokorou, která k němu neodmyslitelně patří. Současně k tomuto názoru dokládá i trojici zvyků, které byly dodržovány při narození děvčátka. „Třetího dne po narození děvčátka dohlíželi starší nad třemi zvyky: Zaprvé položit dítě pod postel, zadruhé dát jí střep na hraní a za třetí oznámit její narození předkům prostřednictvím oběti. Položení děvčátka pod postel jednoduše naznačovalo její podřízenost a slabost, a v důsledku toho měla dívka za svou prvotní povinnost považovat ponižování se před ostatními. Dát jí střep na hraní nepochybně znamenalo, že by se měla cvičit v práci a za svou prvotní povinnost považovat pracovitost. Oznámit její narození předkům jistě znamenalo, že má za svou prvotní povinnost pokládat neporušenost obřadů a uctívání v jejím domě.“¹²⁴ Podle autorky tyto tři zvyky symbolizují každodenní život ženy. V dívkách byla již od jejich narození potlačována nezávislost a na-

---

¹²¹ Blanka Knotková-Čapková a kol., *Obrazy ženství v náboženských kulturách*, str. 243–269.

¹²² Ohýbání ve smyslu úplného podřízení se muži.

¹²³ Následování ve smyslu poslušnosti ke svému muži za všech okolností.

¹²⁴ Pan Zhao: *Foremost woman scholar of China*, str. 83.

opak byly vedeny k naprosté poslušnosti a podrobení se. „Žena ať se skromně podrobuje ostatním, ať respektuje ostatní, ať staví ostatní na první místo, zatímco sebe vždy na místo poslední. Pokud vykoná něco dobrého, ať se o tom nezmiňuje, pokud vykoná něco špatného, ať to nepopírá. Ať snáší hanbu, ať vydrží dokonce, i když k ní ostatní mluví špatně a špatně se k ní chovají. Měla by se vždy třást a obávat se. Jestliže bude žena následovat tyto zásady, pak o ní lze říci, že se podrobuje ostatním.“¹²⁵ Žena by podle Pan Čao měla důkladně plnit své povinnosti, nehledě na to, zda jsou lehké či obtížné. Brzy vstávat a chodit pozdě spát. Svou práci vždy dokončit správně a systematicky. Dále autorka ženy vyzývá k tomu, aby dbaly na svou poctivost a měly způsobné vystupování. Ženy by měly být čistotné a povahou klidné. Měly by se vyhnout klepům a hloupému smíchu. Z první kapitoly vyplývá, že nejdůležitějšími charakterovými rysy každé ženy jsou pokora, pracovitost, vzorné chování a čistota. Oproti tomu zde autorka klade odstrašující příklad žen, které nedbají svých povinností.

2. Manžel a manželka

V této kapitole autorka přirovnává vztah manžel–manželka ke vztahu jin–jang a poukazuje na to, že toto spojení je základním kamenem pro lidské vztahy. „Pokud muž není čestný, pak nemá nic, čím by svou ženu mohl kontrolovat. Pokud není čestná žena, pak nemá nic, čím by svému muži mohla sloužit.“¹²⁶ V případě, že manžel nekontroluje svou ženu, jeho autorita je narušena. V opačném případě, kdy žena neslouží muži, je přirozený řád věcí přehlížen a následně zničen.

Obě úlohy mají stejnou důležitost jako síly jin a jang. Obě patří k sobě a nemohou existovat jedna bez druhé. Pokud je narušena jedna, je společně s ní narušena i ta druhá.

3. Respekt a tolerance

Přirovnání ke vztahu jin–jang se objevuje i v třetí kapitole, kde autorka vyslovuje myšlenku, že stejně jako jin a jang nejsou stejné povahy, tak i muž a žena mají odlišné vlastnosti. Pro jang jakožto mužský princip je charakteristická tvrdost a neústupnost, a tak je i muž vážený pro svou sílu. Pro jin - ženský princip - je charakteristická poddajnost, proto je u žen jednou z nejvíce ceněných vlastností pokora.

Manžel se po tom, co dívka opustí svůj rodný dům, stává jejím nejbližším příbuzným. Muž podle konfuciánských zvyků nařizuje a žena poslouchá, nicméně ve vztahu musí být přítomná oboustranná zdvořilost a láska. Žena, pokud její muž mluví, by mu měla věnovat veškerou

---

¹²⁵ Pan Zhao: *Foremost woman scholar of China*, str. 83.

¹²⁶ Pan Zhao: *Foremost woman scholar of China*, str. 84.

svou pozornost. Pokud její manžel dělá něco špatně, pak se ho pokusí varovat. Žena se musí vyhnout zvykům některých žen, které na své muže křičí. Pokud muž odchází z domu, žena by se ho měla zdvořile otázat, jak daleko musí jít, pokud se její manžel nevrátí ani v noci, pak by neměla jít spát, ale čekat na něj, dokud se nevrátí. V žádném případě by ženy neměly napodobovat jiné v tom, že půjdou spát hned po setmění, přestože jejich manžel ještě stále není doma.¹²⁷ V případě, že je muž nemocný, žena by se o něj měla pečlivě starat, připravovat mu všechny jeho léky a modlit se k nebesům za jeho uzdravení. Žena by podle Pan Čao měla být pokorná za všech situací. Pokud je její manžel rozhněvaný, pak by mu neměla oplácet stejnou měrou, ale pokorně se mu podvolit a potlačit své pocity. V žádném případě by se s ním neměla pouštět do hádky. Během celého roku se svému muži stará o oblečení. Dbá na to, aby bylo čisté a upravené. Aby muži nebylo ani horko ani chladno. Mimo jiné se stará samozřejmě i o jeho jídlo, které s pečlivostí připravuje, aby jeho žaludek netrpěl hladu. Žena by také měla správně vycítit pocity svého muže a soucítit s ním. Pokud je veselý, pak být veselá s ním, naopak pokud je smutný, pak být také smutná.

Tradiční konfuciánský dům byl rozdělen na dvě části, na vnější část domu, kterou obývali muži, a na vnitřní část domu obývanou ženami, přičemž se měl každý jedinec zdržovat výhradně ve své části domu. Pan Čao varuje, že pokud si manželé zvyknou trávit více času spolu, začnou toužit po svobodě. Jejich společné soužití může vést k nemravnostem a následkem toho k porušení přirozeného vztahu mezi mužem a ženou.

Ženy by se měly vyhýbat hádkám a obviňování, neboť to vede k rozporům v rodině. Takovýto jednáním by daly zároveň najevo, že si nevážící ostatních a nemohou je tedy ctít a sloužit jim. „Ženy, které nepotlačí své pohrdání vůči manželovi, dospějí často až k tomu, že své muže hubují. Pokud manžel nepotlačí své rozčilení vůči ženě, pak je jisté, že bude svou ženu bít.“¹²⁸

Správný vztah mezi mužem a ženou je založen na vzájemném respektu, manželské lásce a důvěře. Jedině takovýto svazek může být harmonický. „Pokud jsou láska a vztah zničeny, pak jsou muž a žena rozděleni.“¹²⁹

---

¹²⁷ S. L. Baldwin, *Instruction for Chinese Women and Girls*, nestr., dostupné na: www.mobileread.com/forums/showthread.php?t=76187.

¹²⁸ Pan Zhao: *Foremost woman scholar of China*, str. 85–86.

¹²⁹ Pan Zhao: *Foremost woman scholar of China*, str. 86.

4. Správné ženské chování

Žena by se podle Pan Čao měla zdokonalit ve 4 oblastech:

1. ženská ctnost
2. ženská řeč
3. ženské chování
4. ovládání ženských prací.

Jak již bylo zmíněno výše, od správné konfuciánské ženy nebyly očekávány žádné mimořádné schopnosti, které by ji odlišovaly od ostatních žen. Nemusela být mimořádně inteligentní, obratná v konverzaci, krásná či zručná v práci. Nejvíce ceněno bylo, pokud si žena pečlivě střežila svou cudnost, kontrolovala své chování a každým svým pohybem dávala najevo svou skromnost. To je ženská ctnost, podle Pan Čao první věc, kterou by se měla naučit každá dívka.

Každá dívka by měla volit svá slova s velkou obezřetností, vyhýbat se vulgárnímu vyjadřování a mluvit pouze ve vhodnou dobu. Také svůj hlas by měla snížit na minimum a úplně se vyhnout hloupému smíchu a klevetám. Pouze pokud bude žena následovat těchto rad, pak se o ní dá říci, že ovládá ženskou řeč.

V případě, že chce žena naplnit pravidla ženského chování, musí dbát na to, aby její dům byl udržován v neustálém pořádku. Musí se starat o oblečení své i svého manžela a udržovat je čisté. Dbát musí i na svou osobní čistotu. Pravidelně mýt své tělo i vlasy.

Poslední ženskou ctností je ovládání ženských prací. Pan Čao nabádá ženy, aby byly pilné a plně se soustředily na šití a tkaní. Jednou z ženských prací je i starost o hosty. „Všechny rodiny by měly být pohostinné, když je očekáván host.“¹³⁰ Ženská úloha se zde liší podle toho, jestli je hostem muž nebo žena. Pokud jsou jako hosté očekávány ženy, žena by měla uspořádat sezení ve správném pořádku. Její oblečení by mělo být čisté a vhodně zvolené. Měla by se pohybovat s lehkostí a její hlas by měl být jemný a tichý. Při příchodu by měla žena pozdravit a dotázat se na to, jak se jim dařilo od jejich posledního setkání. V konverzaci s nimi nebyť chaotická a projevit zdvořilou účast, pokud jsou otázky kladeny a zodpovídány.

---

¹³⁰ S. L. Baldwin, Instruction for Chinese Women and Girls, nestr., dostupné na: www.mobileread.com/forums/showthread.php?t=76187.

Žena – hostitelka má mít připravený čaj a jiné občerstvení. Pokud hosté odcházejí, měla by vyjádřit zdvořilou lítost. Pan Čao nabádá ženy, aby se vyvarovaly toho, že se budou zajímat pouze o sebe a vyjadřovat málo respektu vůči ostatním. „Jako host nemusíš dělat nic. Jako hostitelka projev pohostinnost.“ V případě, že je hostem muž, role ženy je zde o něco pasivnější. Žena by mužským hostem neměla být vůbec spatřena. Musí se ujistit, že vše je na správném místě a dobře připraveno. Poté v dostatečné blízkosti čeká na pokyny svého muže. V případě, že host zůstane přes noc, počká, až za ní muž přijde a sdělí jí, co si přeje, aby bylo připraveno. Postará se, aby jídlo hostům nabízené bylo důkladně uvařené a pokoj pro hosty pečlivě připraven. Pokud host dorazí v nepřítomnosti muže, měla by žena poslat místo sebe prostředníka, aby se dotázal, odkud host pochází, a pokud vypadá jako přítel, je pozván dovnitř. Kromě přijímání hostů je v knize popsáno i to, co by měly ženy stihnout před tím, než vstane zbytek rodiny. Ženy by měly vstát a pečlivě se obléct, ještě než vyjde slunce. Mají si učesat vlasy a omýt obličej. Poté zamířit do kuchyně a přesvědčit se, zda jsou kuchyň a všechny kuchyňské potřeby čisté. Pečlivě připravit jídlo, aby ho byl dostatek. To vše má být v souladu se sociálním postavením rodiny. Co se týče přípravy jídla, žena musí být velmi obezřetná. Jídlo by mělo být čerstvé a voňavé. Dále musí kontrolovat, jestli jsou talíře a šálky čisté, a připravit je na stůl. Jako negativní příklad jsou zde autorkou uvedeny ženy, které jdou spát ještě dříve, než se setmí, a jsou ještě v posteli, když je slunce vysoko na obloze. Když vstanou, je již pozdě, spěchají do kuchyně s neučesanými vlasy a neumytým obličejem. Snídaně, kterou připraví, se dá stěží jíst.

Žádná žena si nemůže dovolit být bez těchto čtyř ctností, které je jednoduché si osvojit, pokud je žena chová ve svém srdci.

5. Soustředění mysli/srdce na jednoho muže

To, že pro ženy a muže existovala odlišná pravidla, je neoddiskutovatelný fakt. Svědčí o tom i volnost mužů, co se týče druhých sňatků. Žena, která se po smrti svého manžela znovu provdala, byla naopak svým okolím odsouzena. Objevuje se zde přirovnání muže k nebesům, z kterých nelze utéct. „Muž, který je jako nebesa, se může znovu oženit, ale žena nesmí. Z nebes nemůžeš utéct ani spadnout dolů.“¹³¹ V historii najdeme mnoho příkladů žen, které po smrti svého manžela zůstaly v jeho domě a svůj život zasvětily péči o jeho rodinu. Takovéto ženy byly konfuciány ceněny jako nejvýše ctnostné. Nezřídka se vdovy po smrti manžela uchýlovaly ke krajnímu řešení, kterým byla sebevražda.

---

¹³¹ Hea-sook Ro, *Korean women and Culture*, str. 30.

Dále je v kapitole pojednáváno o způsobu oblékání žen a jejich chování na veřejnosti. Ženy by se podle konfuciánských pravidel neměly vzdalovat od domu, avšak pokud je to nezbytné, neměly by být nápadné ani v oblékání ani v chování. Mimo dům musí mít zakrytou tvář závojem nebo vějířem. Nesmějí mluvit s muži, s kterými nejsou v příbuzenském svazku. Konfuciánské ženy by se neměly stýkat s ženami nízkých mravů, sdružovat se s nimi ve skupinkách a oddávat se klevetám. Způsob správného oblékání musely ženy samozřejmě ctít nejen mimo dům, ale i uvnitř domu.

Pan Čao ženy také varuje před nesprávnými způsoby, jak si získat mužovo srdce. Neměly by za tímto účelem používat lichotek, proseb či jiných laciných metod. „Získání mužovy lásky je vrcholem naplnění ženské existence, naopak její ztráta pro ženu znamená ztrátu cíle jejího života.“¹³²

6. Ohýbání a následování

Poslední dvě kapitoly knihy jsou zaměřeny na rady, jak vycházet s ostatními členy manželovy rodiny. Když dívka překročí práh manželova domu, stává se v tomto domě novou ženou a musí uctívat manželovy rodiče a sloužit jim, jako by to byli její vlastní rodiče. Před svým tchánem nesmí dát žena najevo radost ani smutek. Nesmí si dovolit kráčet před ním a stát před ním, když mluví. V tomto případě si musí stoupnout po jeho boku nebo za něj. Je samozřejmostí, že musí rychle a ochotně splnit každý jeho požadavek. Co se týče manželovy matky – tchyně, žena by měla plnit její příkazy stejně jako ty tchánovy. Musí splnit její rozkazy bez ohledu na to, jaký na ně má názor, a bez ohledu na to, zda je to správné či ne. Žena by se neměla stavit do opozice vůči manželovým rodičům. Pan Čao radí ženám, aby se o rodiče svého manžela staraly jako o vlastní. Velká péče ze strany ženy je věnována zejména tchyni, neboť s ní žena sdílí společnou část domu. „Když žena ráno vstane, musí být potichu, aby tchyni nevzbudila. Poté jí připraví toaletní potřeby – umyvadlo, ručník a pudr.¹³³ Voda, kterou žena natočí do umyvadla, nesmí být ani příliš horká a ani příliš studená. Když tchyně vstane, všechny tyto věci jí ukáže a pak okamžitě ustoupí stranou a vyčkává do té doby, než je tchyně hotova s ranní toaletou, teprve pak jí může popřát hezké ráno. Odebírá se pryč, aby udělala čaj a připravila stůl ke snídani. Jídlo musí být uvařené akorát. Rýže měkká a maso dostatečně propečené, ale ne příliš suché, neboť rodiče manžela nemusejí mít zdravé a silné zuby. Během dne se pak musí postarat o další tři jídla. Večer, když je tchyně unavená a přeje si jít spát, musí pečlivě rozestlat postel, aby mohla klidně odpočívat. Teprve potom může

¹³² Pan Zhao: *Foremost woman scholar of China*, str. 88.

¹³³ Viz Obrazová příloha.

opustit její pokoj. Pokud budou ženy následovat tyto rady, pak je budou rodiče manžela chválit a všichni si jich budou vážit.“¹³⁴

Autorka kapitoly uzavírá s tím, že takováto poslušnost vyžaduje úplné zřeknutí se vlastního názoru.

7. Harmonie ve vztahu se švagry a švagrovými

V závěrečné kapitole je ženám kladeno na srdce, že pokud si chtějí získat lásku a úctu svého muže a jeho rodičů, pak musí dobře vycházet i se zbytkem rodiny. Především pak se sourozenci svého muže. Štěstí a spokojenost ženy závisí velkou měrou na názorech švagrů a švagrových, a tak si je žena musí naklonit. „Pokud žena bude žít v harmonii se svou nejbližší rodinou, pak veškerá kritika bude držena v tajnosti, tj. doma). Pokud se ale vyskytnou spory, kritika bude vyřčena nahlas. Takovéto důsledky jsou nevyhnutelné.“¹³⁵ Z této kapitoly vyplývá, že ačkoliv jsou snacha a švagrová stejného postavení, měly by se navzájem respektovat. V případě, že jejich vztahy nebudou ideální, měly by si počínat diplomaticky a chovat se k sobě se vší slušností.

VI.1.3 Další knihy věnované ženám

Kromě nejznámější Nü-ťie autorky Pan Čao jsou součástí Nü-s'-šu ještě další tři knihy, které jsou věnované ženám. Těmito knihami jsou: Hovory pro ženy (Nü Lun-jü), Domácí instrukce (Nej-sün) a Slavné zápisky ideální ženy (Nü-fan ťie-lu).

Nü Lun-jü je literárním počinem autorky Sung Žuo-sin a vzniklo v období dynastie Tchang¹³⁶. Knihu tvoří 12 kapitol, které jsou co do obsahu velmi podobné dílu Pan Čao a jsou napsány velmi jednoduchým stylem, aby textu mohly porozumět i pologramotné čtenářky. Sama Sung Žuo-sin je k Pan Čao často přirovnávána, neboť žily podobně. Nikdy se neprovdala a žila osamělým životem, který zasvětila literatuře. Její odhodlání bylo později oceněno samotným panovníkem a ona byla na jeho přání povolána do paláce, kde se věnovala literatuře a výchově královských potomků.

¹³⁴ S. L. Baldwin, *Instruction for Chinese Women and Girls*, nestr., dostupné na: www.mobileread.com/forums/showthread.php?t=76187.

¹³⁵ Pan Zhao: *Foremost Woman Scholar of China*, str. 89.

¹³⁶ Dynastie Tchang (618–907).

Je třeba zdůraznit, že i přes konzervativní podtón těchto dvou příruček, které předepisují ženám omezené role v domácí sféře, žily obě dvě autorky zcela jiný život, než o kterém psaly a poučovaly své čtenářky.

Nej-sün, jejíž autorkou je císařovna Sü z dynastie Ming¹³⁷, se liší od předchozích dvou především okruhem čtenářů, kterým byla určena. Zatímco Nü-t'ie a Nü Lun-jü byly určeny ženám z vyšších vrstev, Nej-sün byla napsána speciálně pro královské potomky dynastie Ming v roce 1404. Skládá se z 20 kapitol a její úloha byla srovnatelná s předchozími dvěma.

Nü-fan t'ie-lu je dílem ovdovělé matky literáta Wang Sianga, které vyšlo roku 1580. Autorka se ve svém díle zaměřuje převážně na to, zda může být talentovaná žena zároveň ctnostná. Staví se proti názorům tehdejší doby, že jediné žena, které chybí talent, může být ctnostná. Sama autorka tvrdí, že pouze pokud jsou ženy vzdělané, mohou dodržovat zásady správného chování a být ctnostné. Naopak ženy nevzdělané tíhnou k zanedbávání obřadů, a právě proto nejsou ani vzdělané ani ctnostné. Stejně jako Pan Čao autorka vyzdvihuje důležitost ženské vzdělanosti, avšak rozchází se s ní v názorech týkajících se nízkého postavení žen. Kniha je složena z 9 kapitol, které mimo jiné obsahují i příklady ctnostných žen z čínské historie.¹³⁸

VI.2 Požadavky na vzhled žen

VI.2.1 Fyzický vzhled

V předchozí kapitole jsem se zaměřovala na správné chování žen a jejich základní povinnosti. Ráda bych přitom podotkla, že příručky Pan Čao byly stěžejním studijním materiálem nejen pro ženy čínské, ale i pro ženy korejské, které podle nich byly vychovávány.

V období dynastie I bylo hlavní povinností ženy dát manželovi mužského potomka, a tím zajistit další pokračování rodu. Tento atribut byl ceněn nad všechny ostatní. V porovnání s touto schopností byly atributy jako krása a zdraví druhořadé a budoucí tchyně velmi dbaly na to, aby vybraly dívku, která splní tento základní požadavek. S kandidátkami na budoucí nevěsty byly vedeny „pohovory“ a podle jejich výsledků je mohly budoucí tchyně ohodnotit

¹³⁷ Dynastie Ming (1368–1644).

¹³⁸ Blanka Knotková-Čapková a kol., *Obrazy ženství v náboženských kulturách*, str. 243–269.

a vybrat tu, která nejlépe splňuje hlavní podmínky. V té době existovalo údajných 13 tělesných ukazatelů, podle kterých se dalo odhadnout, zda bude potenciální nevěsta schopna zplodit mužského nástupce. Byly to tyto:

1. obličej:

- hranatý tvar
- průsvitná a zároveň zářivá plet' karmínové barvy
- vysoce posazený a výrazný hřbet nosu
- podlouhlý a úzký tvar očí, jiskra v oku
- rovné obočí mířící směrem dolů a posazené blízko u sebe
- hladké a ploché čelo
- do růžova zbarvené rty

2. tělo:

- pevná stavba těla
- velké a široké pozadí
- velké břicho, ale přitom silné a dobře vypracované
- silná a rovná záda
- kulatá ramena
- úzké a pěkně tvarované ruce
- hluboko zasazený pupík
- tmavé a tuhé bradavky
- růžové dlaně

Jedním z dalších pozitivních ukazatelů byl příjemný hlas, klidný dech a celkový vyrovnaný vzhled.

Stejně tak jako existovaly určité ukazatele, které pomáhaly rozeznat ženy, které byly schopné porodit mužského potomka, existovaly také ukazatele, které naznačovaly, které ženy mužského potomka mít nemohly. Pro tyto ženy pak bylo téměř nemožné se provdat. Rysy jsou následující:

1. obličej

- členitý obličej
- vystouplé čelo a čelo, na kterém se tvoří vrásky, když se žena mračí
- malá ústa v širokém obličej
- velká ústa v podlouhlém obličej
- úzké a bledé rty nebo rty našpulené, jako by plivala vodu
- jazyk s bílými skvrnami
- neobvykle bílé zuby
- plochý kořen nosu
- husté ochlupení v nose
- uši, které vypadají jako by byly otočené naruby
- rohovka zabarvená do červena nebo do žluta
- oči, kde není jasně odděleno bělmo od duhovky
- hluboko posazené oči
- obočí posazené daleko od sebe
- hrubé a nepoddajné vlasy
- žluté nebo červené vlasy

2. tělo

- křehká stavba a lehké pohyby těla
- shrbená záda
- pokleslá ramena
- úzké a malé břicho
- malý a mělký pupík
- bledé bradavky
- málo vyvinuté pozadí
- studená nebo hebká pokožka
- kůže mastná jako olej

Jako další negativní znak byl vnímán pisklavý nebo zlomený hlas.¹³⁹

---

¹³⁹ Sandra Mattielli, *Virtues in Conflict*, str. 120–123.

Podle těchto ukazatelů tedy byla vybrána nejvhodnější kandidátka, která měla veškeré předpoklady k tomu, aby svému muži porodila dědice.¹⁴⁰

Výše byla zdůrazněna důležitost mužských potomků a podle toho, co bylo zmíněno, je vidět, že pro početí mužského potomka byly rodiny ochotny udělat téměř nemožné. Tomuto tématu byly věnovány i některé knihy, kde mimo výše zmíněných znaků bylo popisováno i mnoho způsobů, jak mužského potomka počít. Tyto metody pak byly páry široce používané. „Věřilo se, že děloha má dva vstupy, jeden napravo a druhý nalevo. Pokud semeno vstoupilo do levého otvoru, pak byl počat syn, pokud do otvoru pravého, byla počata dcera. Po sexuálním styku nesměla žena hýbat levým chodidlem a musela ležet na levém boku, aby semeno mohlo vtéct do levého otvoru dělohy.“¹⁴¹

VI.2.2 Oblékání

Oblékání za doby dynastie I reflektovalo stejně jako jinde ve světě sociální status nositelů oblečení a odráželo sociální tradici, ekonomické trendy, kulturní ideály a politickou situaci té doby. Pravděpodobně více než v jiné době se barvy, materiály, vzory a styl oblékání staly způsobem, jak zařadit obyvatele do jednotlivých vrstev společnosti a také jak určit jejich věk. Od doby Tří království se základní styl oblékání nikterak zásadně nezměnil. Čínský vliv přinesl určité změny během období Sjedenáctá Silla a Korjŏ, ale tyto změny měly spíše vliv na oblékání žen u dvora. V záznamech z té doby je styl oblékání nižších sociálních vrstev téměř opomíjen, neboť se v průběhu doby obešel bez výrazných změn. První změny v oblékání nastávají v 15. století, kdy oblékání prochází reformou. Nešlo o nikterak výrazné změny. Oblečení žen mělo být pozměněno tak, aby reflektovalo jejich sociální postavení.

---

¹⁴⁰ V sousední Číně se objevuje jiný znak krásy. Zde se za panování dynastie Sung mezi čínskými ženami na císařském dvoře rozšířila móda uměle zmenšených nohou, které byly později označovány jako tzv. „zlaté lilie“. Tento značně nepříjemný a bolestivý proces začínal už v dětství a ženě pak po celý zbytek života znemožňoval přirozenou chůzi. Děvčátkům byly přibližně v pěti letech podvázány prsty na noze pod chodidlo tak, aby nožka působila co nejmenším dojmem. Docházelo tak postupně k deformaci nártu a celého chodidla. To pak bylo provozováno ve dne v noci, dokud nožky nepřestaly růst. V Číně v té době byly takto zmrzačené nožky považovány za nutný atribut krásné ženy z vyšších společenských kruhů. Bolestivý zvyk se později rozšířil i do jiných vrstev společnosti, ale nebyl praktikován u žen, jejichž rodina nebyla natolik bohatá, aby dcery mohly zůstat doma; musely proto pracovat na poli. Je možné tento zvyk chápat také jako jeden ze způsobů, jak udržet ženu uvnitř domu. K zákazu této bolestivé praxe pak došlo až po vzniku republiky roku 1911, ale i přesto se někde zachoval a byl praktikován až do konce 40. let 20. století. Ráda bych podotkla, že tento zvyk v Koreji nebyl praktikován.

¹⁴¹ Sandra Mattielli, *Virtues in Conflict*, str. 121.

Dále měla být odstraněna veškerá extravagance a oblečení nemělo ztratit nic ze svých tradičních prvků.¹⁴²

Základem ženského oblečení byly: čogori (저고리)¹⁴³ a čchima (치마).¹⁴⁴ Tyto dva základní kusy oblečení se zásadně nezměnily od dob Tří království, přestože se v průběhu jednotlivých období objevovaly módní vlny ovlivňující způsob oblékání.¹⁴⁵ Kabátek a sukně se zachovaly do dnešních dnů, kdy jsou součástí tradičních korejských šatů (hanbok, 한복). Ve skutečnosti došlo k jediným dvěma změnám. První změna se týkala délky kabátku, která dříve sahala k pasu a v tomto období byla zkrácena. Druhou změnou pak byly zvlněné rukávy, které byly dříve rovné a široké. Horní lem sukně je posunut vysoko nad pas až do úrovně prsou, odkud se pak rozšiřuje dolů do širokého trojúhelníku. Kabátek měl místo pásku ozdobnou stuhu, určenou k jeho zavázání. Korejské tradiční šaty dokonale skrývají profil své nositelky, ale umožňují jí svobodnější pohyb. Dalším tradičním oblečením doby dynastie I byl tzv. nŏul (너울), který sloužil jako závoj. Nosily jej ženy z vyšších vrstev společnosti, aby se vyhnuly očnímu kontaktu s osobami opačného pohlaví.¹⁴⁶ Tento závoj byl vyroben z černého hedvábí a skládal se z osmi částí. Pod nŏul byl ženami ještě často oblékán čepeček zvaný jŏnmo (연모), který byl ozdoben květinovými vzory. Podobný kus oděvu tzv. čchŏne (치네) nosily i ženy z nižších vrstev. Čchŏne svým tvarem připomínala sukni, přičemž účel jejího používání byl stejný. Byla vyrobena z purpurového hedvábí nebo bavlny a orámována světle zelenou nebo tmavě modrou barvou. Ženy si ji vázaly na zátylku dvěma uzly.

---

¹⁴² Sandra Mattielli, *Virtues in Conflict*, str. 21–30.

¹⁴³ Tradiční krátký korejský kabátek.

¹⁴⁴ Sukně.

¹⁴⁵ V 18. století vydal královský dvůr přesná pravidla pro oblékání dvorské šlechty, jangbanů a prostých lidí.

¹⁴⁶ Podle konfucianismu by každá správná žena, pokud vyjde na ulici, měla být zahalená. Ženy v této době k tomuto účelu také často používaly závoje a vějíře.

Nhul

Čchŏne

Jak již bylo řečeno výše, každý kus oblečení se lišil podle příslušnosti ženy k jednotlivé sociální vrstvě. Prosté ženy, jako byly kisäng (기생) a služebné, si své oblečení přizpůsobovaly tak, aby jim nepřekáželo při práci. Dlouhé sukně si zastrkávaly za stuhu kolem pasu, aby se jim pohodlněji chodilo. Oproti tomu ženy z vyšších kruhů si při chůzi sukně jen přidržovaly. Na původ ženy neukazoval pouze způsob oblékání, ale také barvy jejího oblečení. Symbolika barev si zasluhuje zvláštní pozornost. Barvy jednotlivých druhů oblečení se lišily podle věku či sociálního statusu jejich nositelek. Urozené ženy nosily karmínové sukně od svého dětství až po dobu, než se z nich staly matky. V době, kdy dosáhly středního věku, vyměnily karmínovou sukni za sukni barvy tmavě modré (indigo). V období stáří nosily barvy šedivé či světle modré. Ženy, jejichž muž byl stále naživu, nosily tmavě modré sukně, zejména při speciálních příležitostech. Samostatnou kategorií byly vdovy, které nosily oblečení bílé¹⁴⁷ bez ohledu na svůj věk. Jiné barvy nosily ženy prostého původu, například služebné. Ty oblékaly karmínové sukně pouze do svých 5–6 let, kdy je vyměnily za sukně růžové nebo světle zelené. Když dosáhly středního věku, nosily nejčastěji tmavě modré sukně a růžový kabátek. Červená barva¹⁴⁸ byla barvou svatebních šatů pro princeznu a sytě červená barva byla každodenní barvou jangbanských žen. Další důležitou barvou byla světle zelená, která se často objevovala na svatebním oblečení a na plášťích žen. Oblečení se také lišilo podle toho, jestli bylo určeno na každodenní nošení, tj. na volný čas, nebo jestli bylo určeno na nějakou zvláštní příležitost. Oblečení na volný čas královny se skládalo z tmavě modré sukně a z bílého kabátku, který byl červeně lemovaný. Prosté ženy ve volných chvílích

¹⁴⁷ Bílá barva je barva smuteční.

¹⁴⁸ Červená barva obecně je barva svatební.

oblékaly tzv. činsorot (진소롯)¹⁴⁹, tj. bílou sukni a bílý kabátek tmavě modře lemovaný. Tento druh oděvu byl ženami nejprve používán pro jejich pohyb mimo dům a poté, co se obnosil, jej ženy používaly ke každodennímu nošení.

Oblečení pro služebné

Oblečení pro kisäng

Oblečení královen pro volný čas

Činsorot

¹⁴⁹ Šaty z ramie, tedy cosi lehkého a vzdušného. V překladu znamená nově ušité šaty.

Čokturi

Čokturi

Za dynastie I se u žen velmi rozšířilo nošení paruk, které byly různě zdobené. Ty však byly natolik nákladné, že si je směly dovolit pouze nejbohatší ženy. Také díky své nákladnosti bylo jejich nošení královským dvorem několikrát zakázáno. Ženám bylo doporučeno, aby místo paruk nosily čokturi (족두리), malé kloboučky určené pro slavnostní příležitosti. Běžné ženy ho nosily ve svůj svatební den a na své šedesáté narozeniny. Královny a ženy od dvora nosily nejčastěji bílý čokturi, a to během národního období smutku. Později se také rozšířilo uvazování vlasů do drdolů propíchnutých ozdobnou jehlicí. Ty měly funkci jak dekorativní, tak praktickou. Další rozšířenou ozdobou této doby byla norigä (노리개). Připevňovala se pro oživení na jednotlivé druhy oblečení. Byla vyráběna z nejrůznějších materiálů a existovala v nepřeberném množství barev a tvarů. Její význam nebyl pouze ozdobný, ale měl i hlubší smysl. Nositelky tímto šperkem vyjadřovaly svou touhu po dlouhém a šťastném životě. To je také důvodem, proč byla norigä často dávána mezi přáteli jako dárek.¹⁵⁰

¹⁵⁰ Yung-Chung Kim, Women of Korea. A History from Ancient Times to 1945, str. 149-153.

VII. Závěr

Během období dynastie I prošla celá korejská společnost mnoha zásadními změnami, avšak nejvíce se tyto změny dotkly žen. Nástup neokonfuciánské doktríny znamenal pro ženy dynastie I zásadní zlom a vnesl do jejich života nerovnoprávnost a řadu omezení, která byla úzce spjatá se stála větší mocí neokonfuciánských úředníků. Změna, která po nástupu nové dynastie nastala, byla postupná, ale o to více důsledná. Postavení ženy, které bylo ještě na počátku dynastie v mnoha ohledech téměř rovné s postavením muže, se postupem času změnilo až na plně podřízené. Obecně lze říci, že za celou korejskou historii byly ženy v tomto období nejvíce perzekuovány a dostávaly se tak do velmi obtížného postavení. Ženám, stejně jako mužům bylo přesně vymezeno místo a role ve společnosti. Zatímco muž se staral o zabezpečení rodiny a jeho role byla spíše mimo dům, hlavní povinností ženy byla starost o chod domácnosti, tedy role vnitřní. Žena v neokonfuciánské společnosti nebyla samostatnou osobou, ale vždy někomu náležela, ať už to byl před svatbou její otec nebo po svatbě její manžel. Vždy měla v rámci dané rodiny podřízenou roli. Představy o tom, jak by se měla správná konfuciánská žena chovat a jak by měla vypadat, bylo ženám předáváno skrze příručky správného chování, které vznikaly nejen v sousední Číně, ale i v samotné Koreji. V těchto knihách je ženám kladeno na srdce, aby byly ctnostné, oddané svému muži i celé jeho rodině a co se týče vzhledu, spíše průměrné. Jako nejdůležitější „vlastnost“ ženy je vyzdvihována schopnost dát svému muži mužského potomka. Konfuciánští úředníci věřili, že právě čtením těchto knih se ženám dostane správné konfuciánské morálky a pomocí dobře míněných příkladů žen z minulosti se z nich stanou cudné, pokorné a poslušné členky korejské společnosti.

Přestože byly obecně ženy v tomto období vnímány jako outsideři, co do postavení nerovné mužům, existovaly i role, kdy se mužům mohly v mnoha ohledech vyrovnat. Prestižním postavením pro korejské ženy bylo postavení matky. Žena jako matka uplatňovala velký vliv na svého syna a jako nejstarší žena v domácnosti vládla ženské části domu. Výsadní postavení matek přetrvává v korejské společnosti až do dnešní doby. Naopak k tomuto „nejvyššímu“ postavení bylo úměrně „nejnižším“ postavením postavení snachy. Ta jako nováček v domácnosti svého manžela musela po dlouhá léta snášet útlak a nespravedlnost ze strany tchyně i ostatních členů rodu. Žena tak během svého života prošla řadou rolí. Po relativně příjemném dětství, kdy byla opečovávána a postupně připravována na roli manželky a matky,

které pro ni končilo svatbou, se musela integrovat do nové role, a to do role značně nesnadné, tedy role snachy. V nevýhodném postavení snachy pak žena přetrvávala až do doby, než se jí podařilo přivést na svět prvního mužského potomka. S narozením syna se úměrně zvýšila i její „cena“ a žena mohla o trochu bezpečněji pokračovat ve svém životě.

Zcela odlišné postavení ve společnosti měly ženy nízkého původu. Stály sice na pokraji společnosti, ale právě toto postavení jim paradoxně dávalo daleko větší svobodu, než měly ostatní ženy. Zatímco ideální konfuciánská žena potlačovala své pocity, tyto ženy se nemusely přetvařovat ani žít v souladu s přísnými konfuciánskými normami. Díky tomu se zvláště kisäng často stávaly hrdinkami starých příběhů a novel, kde vystupovaly jako hříšné svůdnice i jako oddané a zbožné ženy.

Napsání této práce mi umožnilo dívat se na problematiku korejských žen z trochu jiného úhlu pohledu. Zatímco dříve jsem vnímala život korejských žen jako jedno velké bezpráví, dnes si jsem vědoma toho, že existoval velký počet žen, které se i v tak těžkém období, jako bylo období dynastie I, dokázaly nějakým způsobem prosadit. Mnohé ženy své muže dokonce ovládaly a držely pevnou ruku nad ekonomickými záležitostmi domácnosti. Ty jsou v dostupné literatuře popisovány jako postavy veskrze záporné. V historii lze nalézt i ženy, které vynikaly svým ostrým důvtipem, inteligencí a uměleckým nebo literárním nadáním. Méně šťastné ženy mohly najít svůj únik z reality formou četby či výchovy dětí.

Jsem si plně vědoma toho, že má práce nepřinese úplně nové poznatky v této oblasti, ale ujistila mě v tom, že bych se chtěla danému tématu věnovat i nadále, a ráda bych své znalosti v dané oblasti ještě více prohloubila. Zejména pak co se týče příruček pro ženy a historické literatury věnované ženám.

VIII. Bibliografie

- Byun, Won-Lim: The Lives of Korean Women in History. Iljisa Publishing House, Seoul 2005.
- Clothes of Chosŏn Dynasty. Folk Art Research Collection Series III. The Suk Joo-sun Memorial Museum of Korean Folk Arts, Dankook University 1985.
- Deuchler, Martina: The Confucian Transformation of Korea. A study of Society and Ideology. Harvard University Press, Cambridge-London 1992.
- Donavan, Veronika: Ideál ženy ve Starověké Číně. Nepublikovaná postupová práce, FF UK 2003.
- Gruberová, Ivana: Význam tradičních obřadů v korejské umělecké próze období Ri. Diplomová práce, FF UK 1987.
- Hildi Kang: The Legacy Lingers on: Korean Confucianism and the Erosion of Women's Rights. Dostupné na: http://ieas.berkeley.edu/cks/k12/kangl_paper.pdf
- Hvězda Blesku. Hrdinské Příběhy ze Staré Koreje. Přeložila Miriam Löwensteinová. Orientální ústav ČSAV, Praha 1992.
- I, Hun-džong: Mindžok sānghwalŏ sadžŏn (민족 생활어 사전). Seoul 1992.
- Jánoš, Jiří: Japonsko a Korea: dramatické sousedství. Academia, Praha 2007.
- Kim, Yol-kyu: Uncovering the Codes. Fifteen Keywords in Korean Culture. Jain Publishing Company, Fremont, California 2005.
- Knotková-Čapková, Blanka: Obrazy ženství v náboženských kulturách. Paseka, Praha-Litomyšl 2008.
- Korean Women and Culture. Studies on Korean Women Series(II). Ed. by Hea-sook Ro. Research Institute of Asian Women, Sookmyung women's University, Seoul, 1998.
- Královna In-hjon. Vyprávění z dlouhé chvíle. Přeložila Miriam Löwensteinová. Brody 1997.
- Legal systém of Korea. Ed. by Chun Shin-yong. The Si-sa-yong-o-sa Publishers, Inc., Seoul 1982.
- Löwensteinová, Miriam: Svatba v Koreji. Nepublikovaná studie.
- Pan Zhao: Foremost Woman Scholar of China. Background, Ancestry, Life, and Writings of the Most Celebrated Chinese Woman of Letters. Ed. by Nancy Lee Swan. The Gest Chinese Research Library, Mc Gill University, Montreal

- Pan Zhao: Instruction for Chinese Women and Girls. The Chinese Book of Etiquette and Conduct for Women and Girls. Transl. By S.L. Baldwin. University of California Libraries, Los Angeles 2007.
- Virtues in Conflict. Tradition and the Korean Woman Today. Ed. by Sandra Mattielli. Royal Asiatic Society, Korea Branch , Seoul 1977.
- Winkelhöferová, Vlasta a Löwensteinová, Miriam: Encyklopedie mytologie Japonska a Koreje. Nakladatelství Libri, Praha 2006.
- Women and Confucian Cultures in Premodern China, Korea, and Japan. Ed. by Dorothy Ko, Jahyun Kim Haboush and Joan R. Piggot. University of California Press 2003.
- Women of Korea. A History from Ancient Times to 1945. Ed. by Yung-Chung Kim. Ewha Womans University Press, Seoul 1976.
- Základy asijských náboženství II. díl. Taoismus, konfucianismus, (neo)konfucianismus v Koreji, šintoismus, islám ve V a JV Asii. Editorka Blanka Knotková-Čapková. Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, Praha 2005.

I. Příloha

I.1. Korejská přísloví o ženách

여자 Žena

- 여자는 높이 놓고 낮이 논다. Ženy žijí vysoko a žijí nízko.
Postavení ženy je závislé na postavení jejího manžela.
- 여자의 웃음은 주머니의 눈물. Ženský smích je pytel plný slz.
I když se žena navenek směje, uvnitř pláče.
- 여자가 셋이면 나무 접시가 드논다. Když se sejdou tři ženy, dřevěné talíře lítají tam a zpět.
Ženy hodně mluví a jsou velice hlasité.

계집 Žena (pejorativně)

- 계집 둘 가진 놈의 창자는 호랑이도 안 먹는다. Dokonce ani tygr nebude jíst vnitřnosti muže, který má dvě ženy.
Muž se dvěma ženami má tak těžký život, že to odnesou i jeho vnitřnosti.
- 한놈의 계집은 한 덩굴에 열린다. Mužovy ženy rostou na stejné vinici.
Muž má tendenci vybírat si stále stejný typ žen.
- 계집 입 쓴 것. Ústa ženy jsou laciná věc.
Slova ženy nemají žádnou váhu a neudrží žádné tajemství.

아내 Manželka

- 남편은 두레박 아내는 항아리. Manžel je tykvová lžíce a manželka hliněná nádoba.
Manžel vydělává peníze a žena s nimi s pečlivostí hospodaří.

- 먹지 않은 종 투기 없는 아내. Otrok, který nejí mnoho, a žena, která není žárlivá.
Něco, co je vysoce nepravděpodobné.
- 아내 나쁜 것은 백년 원수, 된장 신 것은 일년 원수. Špatná manželka je neštěstím po dobu 100 let, špatná sojová pasta po dobu jednoho roku.
Nic není větším neštěstím než špatná manželka.

딸 Dcera

- 내딸이 고와야 사위를 고른다. Musíš mít hezkou dceru, aby sis mohl vybrat zetě.
Směšný je ten, co vidí chyby jen na druhých a své vlastní nedostatky nevidí.
- 딸 덕에 부원군. Otcem královny díky ctnostem své dcery.
Mít dobré postavení díky postavení někoho jiného, často blízkého člověka.
- 딸 없는 사위. Mít zetě, ale žádnou dceru.
Vlastnit něco, co je nepotřebné nebo zbytečné.
- 막내 딸 시집 보내려면 내가 가지. Když je nejmladší dcera poslána do domu ženicha, já půjdu místo ní.
Vyjádření matčina smutku nad těžkostmi, které čekají po svatbě její nejmladší dceru.
- 영감 밥은 누어서 먹고 아들 밥은 앉아서 먹고 딸의 밥은 서서 먹는다. Jíst manželovu rýži vleže, synovu rýži vsedě a dceřinu rýži vestoje.
Život je pohodlný, když jste podporována manželem, je snesitelný, pokud jste podporována synem, ale je mizerný, pokud jste podporována pouze dcerou.

며느리 Snacha

- 고양이 덕은 알고 며느리 덕은 모른다. Člověk zná ctnosti své kočky, ale nezná ctnosti své snachy.
Přednosti snachy nejsou manželovými rodiči uznávány.
- 며느리 미우면 손자까지 밉다. Když je snacha nenáviděna, je nenáviděn i vnuk.
V případech, když člověk něco opravdu hodně nenávidí, může se stát, že začne nenávidět i něco, co by jinak miloval.

- 며느리 늙어 시어머니 된다. Snacha zestárne a stane se tchyní.
Člověk zapomene na špatné věci, které musel v minulosti prožít, a dělá ostatním lidem to, co on sám musel dříve snášet.
- 같은 떡도 맏며느리가 주는 것이 더 크다. I když je to stejný rýžový koláček, ten největší kus dej nejstarší snaše.
Zdůraznění důležitosti nejstarší snachy v domácnosti.

시어머니 Tchyně

- 때리는 시어머니 보다 말리는 시누이가 더 밍다. I když švagrová zastaví tchyni, aby vás bila, je z těch dvou ta více nenávislná.
Švagrová může předstírat, že vám pomáhá, ale ve skutečnosti je na straně tchyně.
- 골모는 시어머니 죽은 냇이라. Náprstek je duše zemřelé tchyně.
I když je tchyně mrtvá, nepřestane ztrpčovat své snaše život.

어머니 Matka

- 어머니 모르는 병 열두가지를 앓는다. Dítě chytne dvanáct různých nemocí, které jeho matka nezná.
Ani matka neví o svém dítěti vše, co by měla vědět.
- 어머니 본 애기, 물 본 기러기. Když dítě vidí svou matku, je to jako když divoká kachna vidí vodu.
Je to něco, co se člověku nikdy neomrzí, i když to vidí třeba každý den.

과부 Vdova

- 과부 은 팔아 먹기. Vdova se nají tím, že prodá své stříbro.
Vdova nemá jinou možnost zajistit si své živobytí, než rozprodat svou domácnost.
- 과부 사정은 과부가 안다. Jen vdova rozumí situaci jiné vdovy.
Pouze někdo ve stejné situaci může porozumět tomu, co daný člověk v té situaci prožívá.
- 과붓집에 가서 바깥양반 찾기. Jít hledat svého manžela do domu vdovy.

Hledat něco na místě, kde to nikdy nemůže být nalezeno.

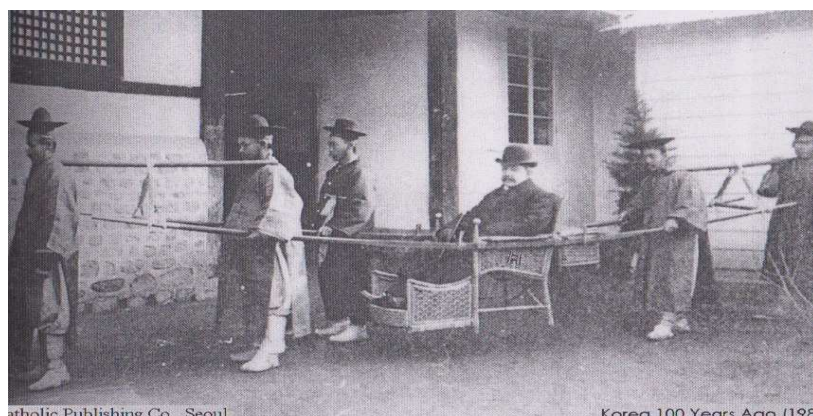
기생 Kisäng

- 한량이 죽어도 기생 집 울타리 밑에서 죽는다. Když zemře záletník, zemře u plotu, který obklopuje dům kisäng.
I když se člověk snaží zakrýt svou pravou přirozenost, nakonec vždy vyjde najevo.
- 파리 수보다 기생이 셋 많다. Kisäng je o tři více, než je much.
Vyjadřuje početnost těchto žen.

무당 Šamanka

- 장구 깨진 무당 같다. Jako šamanka s rozbitým bubnem.
Popis člověka, který je letargický a neví co se životem.
- 무당이 제 곳 못하고 소경이 저 죽을 날 모른다. Šamanka není schopná provést kut a slepá vědma neumí říct, kdy zemře.
Člověk umí často vyřešit problémy lidí kolem sebe, ale neví si rady se svými problémy.

I.2 Obrazová příloha

Obr. 1 Mužská nosítka

Obr. 2 Ženská nosítka

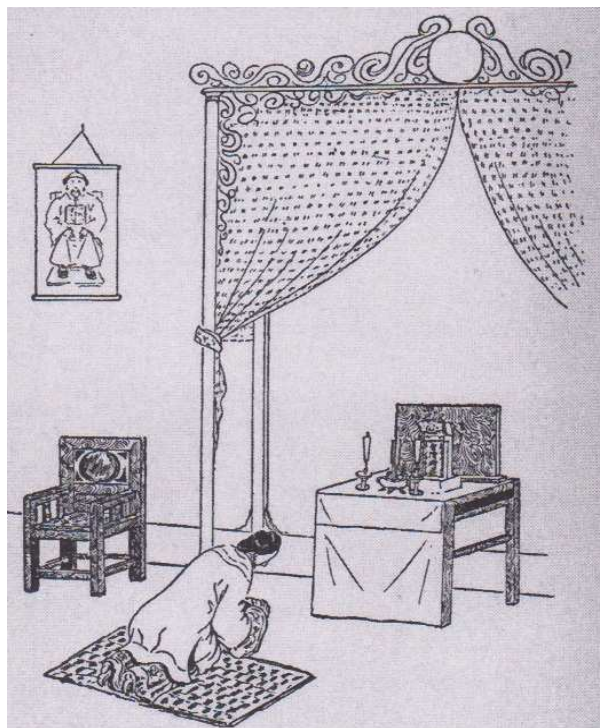
Obr. 3 Žena zakrývající si svou tvář vějířem

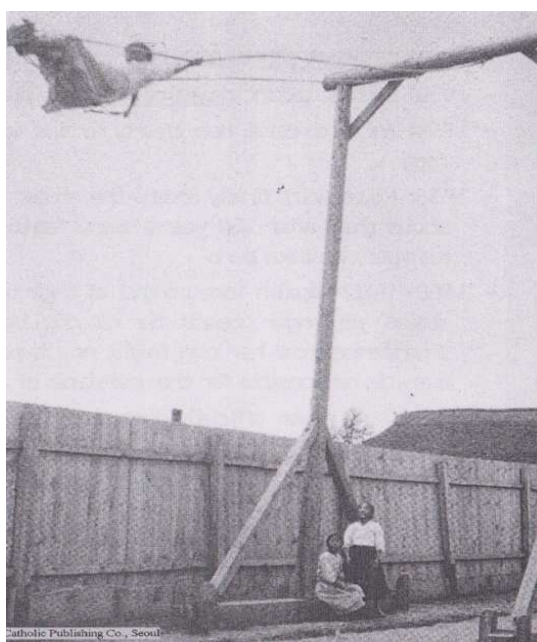
Obr. 4 Žena připravující ranní hygienu pro svou tchyni

Obr. 4 Žena připravující stůl k jídlu

Obr. 5 Žena modlící se za manželovy nemocné rodiče

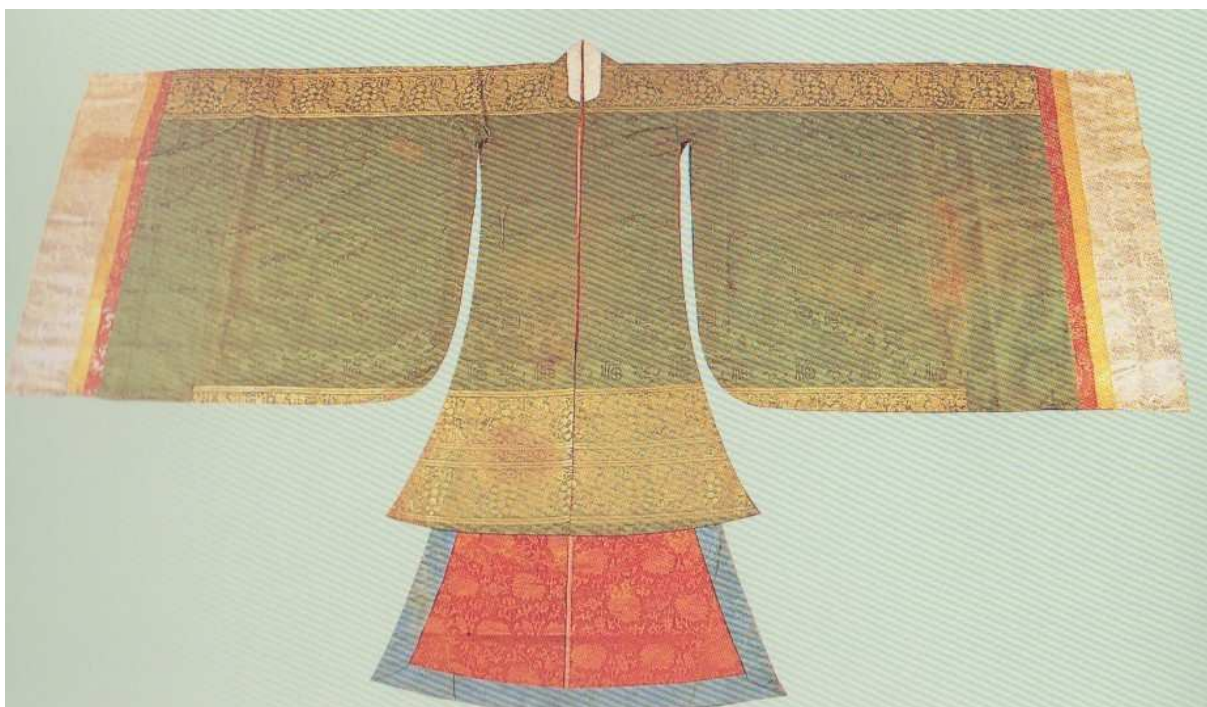

Obr. 6 V Koreji se jednou ročně pořádá soutěž, která je vyhrazena pouze ženám. Je to soutěž v houpání. Říká se, že tato soutěž je pozůstatkem z dob, kdy byly ženy „uvězněny“ uvnitř domu a houpání jim pomáhalo nahlédnout do světa za zdmi domu.

Obr. 7 Jögu jsou šaty královny nebo manželky korunního prince, které byly oblékány při příležitosti korunovaci, svateb nebo jiných ceremonií.

Obr. 8 Wönsam je oblečení, které oblékaly urozené ženy při příležitosti svateb, šedesátých narozenin nebo jiných významných příležitostech.

Obr. 9 Nogŭihongsang jsou svatební šaty, které oblékaly ženy ze střední třídy.

Obr. 10 Boty, které patřily k výše uvedeným šatům. Tedy boty svatební

Obr. 11 Boty služebných

Obr. 12 Oblečení otrokyň

Obr. 13 Oblečení šamanek

Obr. 14 Klobouček, který nosily šamanky